

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. XV. De illuminatione & locutione Angelorum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

est, Dæmones qui in hoc aëre caliginoso versantur, ultimum essentiale supplicium, nedum quoad pœnam damni, sed etiam quoad pœnam sensus recepisse.

80 Respondent secundò alii, Dæmones in hoc aëre existentes, secum deferre particulam quandam ignis infernalis, ibi ipsos incarcerantis. Ita docere videretur Glossa ordinaria ad cap. 3. Jacobi, ubi de Dæmonibus illis ait: *Portant secum ignem gehennæ quocumque vadunt*. Eadem sententiæ favet Venerabilis Beda in Commentariis ad idem caput, ubi de Dæmonibus scribit: *Vbicumque in aere volitant, vel in terris, aut sub terris vagantur, sive detinentur, suarum secum ferunt semper tormenta flammarum, instar febricitantis, qui etsi in lectis eburneis, etsi in locis ponatur apricis, fervorem tamen, vel frigus insiti sibi languoris evitare non potest*. Sic ergo Dæmones, etsi in templis colantur auratis, etsi per aera sua discurrant, igne semper ardent gehennali, & ex ipsa sua pœna commoti, deceptis quoque hominibus fomitem vitiorum, unde & ipsi pereant invidendo suggerunt.

81 Verùm hæc sententia multiplicat miracula sine necessitate: esset enim miraculum quod ignis ille coram oculis nostris positus non videretur: miraculum, quod existens corpore hominem, neque cum combureret, neque calefaceret: miraculum deniq; quod Dæmon secum deferens ignem ingrederetur cubiculum omnino clausum.

82 Respondet ergo primò cum D. Thoma hic art. 4. ad 3. Dæmones quamvis non alligentur actu igni tartareo, dum sunt in hoc aëre, cruciari tamen eo ipso quod sciunt talem alligationem sibi deberi: sicut Angeli boni nihil suæ beatitudinis amittunt, quando ad nos mittuntur, quia sciunt locum cœlestem sibi deberi; & captivus qui ad modicum tempus est extra carcerem, non minorem patitur pœnam, quia scit se citò debere incarcerationi.

Addo ex eo quod aliqui Dæmones permittantur exire ad tempus ex inferno, & aliquid extra ipsum operari, non sequi propterea eorum pœnam diminui, vel alleviari; quia non permittuntur operari quod volunt, sed id solum unde maiorem pœnam reportant; quia vel homines vincunt & trahunt ad damnationem, & sic augetur eorum pœna accidentalis; vel ab hominibus vincuntur, & sic crescit eorum confusio.

Secundò dici potest ignem inferni elevari ut instrumentum divinæ iustitiæ ad alligandos Dæmones etiam in aëre existentes; ut non possint quæcumque volunt operari, nec esse ubicunque volunt: unde se habent veluti feræ funibus alligatæ, quæ licet interdum discurrere permittantur, semper tamen incedunt subiectæ funi, & rectori funem tenenti.

DISPUTATIO XV.

De illuminatione & locutione Angelorum.

Ad questionem 106. & 107. D. Thomæ.

Postquam D. Thomas de Angelis, tam in esse naturali, quam in esse gratiæ consideratis, ac de illorum lapsu & pœna fuse tractavit, interponit sermonem de aliis creaturis, tum purè

A corporeis, tum de creatura mixta seu composita ex corpore & spiritu, scilicet de homine, a quest. 65. usq; ad 106. ubi agens de rerum gubernatione, resumit Tractatum de Angelis, & explicat modum quo movent creaturas, tum purè spirituales, tum purè corporeas, tum mixtas, seu ex agit primò de illuminatione & locutione Angelorum quæst. 106. & 107. Secundò de bonorum & malorum Angelorum ordinatione quæst. 108. & 109. Tertiò de præsentia Angelorum supra creaturam corpoream quæst. 110. Quarto de actione Angelorum in homines quæst. 111. Quintò de missione Angelorum quæst. 112. Ultimò de custodia bonorum Angelorum, & impugnatione Dæmonum quæst. 113. & 114.

ARTICULUS I.

Utrum unus Angelus illuminet alium?

Nomine illuminationis nihil aliud intelligunt Theologi, quam manifestationem veritatis ignota: sicut enim perlumen corporeum manifestantur colores quando illuminantur, ita in spiritualibus, cum veritas aliqua manifestatur, dicitur fieri illuminatio, juxta illud ad Ephes. 5. *Omne quod manifestatur lumen est*. Hocposito, sit.

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico breviter: unus Angelus alium illuminat. Ita communiter Theologi cum Dno Thoma hic art. 1. contra Durandum in 21. dist. 11. quæst. 3.

Probat primò ex Scriptura, & SS. Patribus. Nam Isaia 63. & Psal. 23. quidam Angeli triumphum Christi ascendētis in cœlum admirantes, sciscitantur à superioribus Angelis: *Quis est iste qui venit de Edom? Quis est iste Rex gloriæ: ut nuncius ab illis disceret quod ignorabant, & circa illud mysterium plenius instruerentur, sicut explicat & docent SS. Patres, præsertim Dionysius cap. 7 de cœlesti Hierar. ubi hæc scribit: Hoc Theologi plane tradunt, inferiores cœlestium naturarum ordines à superioribus ritè divina opera explicantibus, scientibus discere: summos autem à Deo ipso pro suo capiti edoceri mysteria. Unde quasdam earum inducunt ritè à prioribus hoc dicere, Dominum esse Virtutum cœlestium, & genitq; gloria, eum qui in cœlos, ut hominem deavit, assumptus est. Et capite sequenti docet quod Angeli secunda Hierarchiæ purgantur, illuminantur, & perficiuntur per Angelos primæ Hierarchiæ, quos vocat specula perlucida, & ab omni labe pura, quæ primò divinæ lucis radium recipiunt, & sine invidia in eos qui sequuntur infundunt. Et lib. de Eccles. Hierarchia cap. 5. sic ait: Illustrores & sacri hujus perfectionis Duces ac Principes, in subiectos sacros Ordines, benigne atq; pro capiti copiosè datam sibi à perfectis, sapientiæq; effectrice Divinitate, divinarum rerum scientiam cognitionemve diffundunt. Unde ibidem Angelos appellat Pontifices. Quia conjunctam cum illuminandi vi, mundandi etiam expandique scientiam habent.*

Favent etiam alii SS. Patres: Nazianzenensis orat. 40. in sanctam Baptistam, post initium Angelum appellat, secundum lumen, & rivulum primi luminis, participationem ac ministerium illumina-

illuminacionem habentem. Similiter Damascenus
lib. 2. tit. cap. 3. *Secundaria* (inquit) *spiritualia*
lucina sunt Angeli, ex primario illo ac sempiterno lu-
mine splendorem haurientes, nec lingua atque auribus
operantur, citra sermonis adminiculum, cogitatio-
nes suas atque consilia inter se communicantes. Et
quod hoc testimonium intelligi posset de mani-
festatione secretorum cordis tantum, quæ ad il-
luminacionem propriè dictam non sufficit, ut
manifestabit, subdit eodem capite: *Alii alios ob-*
stantis vel natura præstantiam illustrant; illud
modum perspicuum est, eos qui præstantiores, sublimio-
resque sunt, splendorem & cognitionem inferioribus
impartiri. Athanasius etiam quæst. 31. ad Anti-
ochum: *Throni, Cherubin, & Seraphin* (inquit)
mediate à Deo discunt, tanquam omnibus superio-
ribus, & Deo proximi. Hi vero docent Ordines inferio-
res, & ita deinceps semper superiora docent inferiora,
omnium autem omnium ordinum sunt Angeli, qui ho-
minum sunt Doctores. Demum Bernardus 5. de
considerat. cap. 4. officia Cherubinorum de-
scribens sic ait: *Cherubim ex ipso sapientia fonte, o-*
mnium altissimi haurientes, & refundentes fluentia scientia,
in universis cæli curvis infundunt. Ex quibus patet,
S. Patres aperte favere nostræ conclusioni, ac
docere, Angelos inferiores illuminari a superio-
ribus.

Nec valet responsio Durandi, dicentis S. S.
Patres solum velle, quod Deus illuminat Ange-
los inferiores mediantibus superioribus, non
mediatione causalitatis, sed dignitatis, quæ
tenens ipse prius illuminat superiores, & postea
illos. Non valet, inquam, hæc solutio. Tum
quia verbum illud, *infundunt*, quo utuntur S. S.
Patres relati, causalitatem significat: Tum et-
iam quia idè juxta Durandum Deus immedi-
ate illuminatione dignitatis illuminat Angelos
superiores, quia sunt perfectiores: hoc autem
probat mediationem causalitatis; quia hic est
ordo statutus à Deo, ut inferiora per superiora
regantur & perficiantur; unde superiora cor-
porum efficienter illuminant inferiora, & in Ec-
clesia superiora dicuntur illuminare inferiores,
juxta illud ad Ephel. 3. *Mibi omnium Sancto-*
rum minimo data est gratia hæc illuminare om-
nes.

Probat secundò conclusio ratione D. Tho-
mæ. Illuminare nihil est aliud, quam ignoram
veritatem manifestare: Sed Angeli superio-
res manifestant inferioribus veritatem igno-
ram: Ergo eos illuminant. Minor probatur:
quia Angelus superior accipit à Deo veritatem
in universali quadam conceptione, quam infe-
rior non potest percipere; utpote cui est con-
naturale attingere veritatem magis in particu-
lari, cum non habeat species ita universales sicut
Angelus superior, unde oportet quod Angelus
superior, utendo suis speciebus in adæquatè, &
multiplicando actus, reddat illam proportio-
nalem intellectui Angeli inferioris, juxta illud
Dionisii supra citati: *Vnaqueque substantia intelle-*
ctualis datam sibi à diviniore uniformem intelligenti-
am providâ virtute dividit & multiplicat, ad inferio-
ris sensum dicitur analogiam: id est juxta pro-
portionem Angelorum inferiorum, eorumque
capacitatem, ut possint in divina ferri.

Confirmatur ex D. Thoma quæst. 9. de verit.
art. 1. ad 3. Sicut Medicus quia considerat res
valde particulari, non desumit sua principia
mediate à Metaphysico, qui considerat res

A maximè in universali, sed potius à Physico, qui
non habet principia ita universalia sicut Meta-
physicus, nec tam particularia sicut Medicus: ita
etiam Angelus inferior non debet illuminari
mediate à Deo, habente universalissimam
cognitionem, sed ab Angelo sibi vicino, qui non
habet cognitionem ita universalem. In quo (ut
notat ibidem S. Doctor) est differentia inter lu-
men corporale & spirituale, quia luminis cor-
poralis quodlibet corpus est æquè capax; nam
lumen æqualiter se habet ad omnes formas visi-
biles: at verò luminis spiritualis non quilibet
spiritus est æqualiter capax, eò quod lumen
quodlibet spirituale non æqualiter se habeat ad
formas omnes intelligibiles.

Tertiò suaderi potest conclusio, aliâ ratione
D. Thomæ hæc art. 4. in corpore, ubi sic discut-
rit: *Omnes creaturæ ex divina bonitate participant ut*
bonum quod habent, in alia diffundant: nam de ratione
boni est quod se aliis communicet. Et inde est etiam quod
agentia corporalia similitudinem suam aliis tradunt,
quantum est possibile. Quanto igitur aliqua agentia
magis in participatione divina bonitatis constituuntur,
tantò magis perfectiones suas nituntur in alios
transfundere. Unde B. Petrus monet eos qui divini
bonitatem per gratiam participant, dicens 1. Petri 4.
Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum il-
lam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis
gratiæ Dei. Multò igitur magis S. S. Angeli, qui
sunt in plenissima participatione divina bonitatis, quid-
quid à Deo percipiunt, subjectis impartuntur.

Confirmatur: Sicut enim licet Deus possit
omnia per seipsum immediate causare, non ta-
men vult, quia hanc perfectionem causandi
vult etiam tribuere creaturis: ita etiam non
vult quamvis possit, omnes creaturas intelle-
ctuales per seipsum immediate illuminare, sed
aliquas aliis mediantibus, quia hanc perfectio-
nem illuminandi vult aliquibus communicare.
Unde ait Propheta Psal. 75. *Illuminans tu mirabi-*
liter à montibus æternis: id est (ut interpretatur
Nazianzenus orat. 40.) mediantibus Angelis
supremis, qui metaphoricè montes appellantur,
quia sicut montes primos Solis radios excipi-
unt, & inferioribus corporibus communicant,
ita supremi Angeli divinas illustrationes imme-
diate à Deo recipiunt, & postea illas in inferio-
res effundunt, unde & eorum Magistri à Diony-
sio nuncupantur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objectiones primò: Apocal. 21. dicitur quod ci-
vitas Hierusalem non eget Sole neque Lu-
nâ, id est lumine creato, quia claritas Dei illumi-
navit eam: Ergo cum Angeli Beati sint cives
hujus civitatis, non illuminantur nisi à Deo.

Secundò, Beatificare, pertinet ad solum
Deum: Sed illuminare est beatificare, saltem
accidentaliter: Ergo solus Deus illuminat.

Tertiò, Intellectus Angeli inferioris est per-
fectior nostro intellectu agente: Sed intellectus
agens ex sua perfectione habet quod non possit
illuminari: Ergo Angelus inferior à superiori il-
luminari non potest.

Ad primam respondeo cum D. Thoma quæst. 8
9. de verit. art. 1. ad 13. illa verba Apocalyp-
tis

sis intelligi & pertinentibus ad visionem Beata-

9 Ad secundum dico quod beatificare essentialiter, tam effectivè largiendo lumen, quam objectivè terminando visionem, pertinet ad solum Deum: beatificare autem accidentaliter, sicut potest pertinere ad aliquid creatum, per modum objecti, ita & quodammodo per modum efficientis: quamvis Deus semper dicatur absolute primus præmiator; quia si aliquid creatum constituit, hoc totum est ex ordinatione ac dispositione infinitæ Dei Sapientiæ & Providentiæ.

Ad tertium nego paritatem: quia intellectus agens hominis non est cognoscitivus, bene autem intellectus Angeli inferioris: quod autem illuminatur, debet prius esse cognoscitivum.

S. III.

Corollaria notatu digna.

10 Ex dictis colliges primò, quod licet superior Angelus inferiorem illuminet, non tamen contra inferiori superiorem. Ita D. Thomas hinc art. 3.

Probatur: Licet Angeli inferiores possint loqui superioribus, & illis conceptus suos manifestare, id tamen non faciunt proportionando illis species, & confortando lumen, ac distinctius rem proponendo; quia nimirum inferiores sunt, & luminis imperfectioris: Ergo Angeli inferiores non illuminant superiores. Et in hoc (ut observat idem S. Doctor ibidem in respons. ad 1.) differt cælestis Hierarchia ab Ecclesiastica, quæ licet à cælesti derivetur, ac eam repræsentet, & aliquantulum imitetur, non tamen perfectè consequitur ejus similitudinem: in Ecclesiastica enim interdum qui sunt Deo per sanctitatem propinquiores, sunt gradu infimi, & scientiâ non eminentes; & propter hoc in illa superiores ab inferioribus doceri possunt.

11 Contra hoc corollarium objici potest: Varia mysteria Angelis innotuerunt per Ecclesiam, id est per Apostolos, ipsis Angelis inferiores; juxta illud Apostoli ad Ephes. 3. *Ve innotescat Principatibus & Potestatibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei*: Ergo à fortiori superiores Angeli poterunt illuminari ab inferioribus.

12 Respondent quidam apud D. Thomam ibidem lect. 3. (quod etiam videtur innuere Glossa) concedendo Angelos fuisse illuminatos ab Apostolis; neque hoc esse inconveniens, quia Apostoli fuerunt *eadem ætate*, id est à Deo immediatè edocti: quare sicut superiores Angeli, quia immediatè illuminantur ab ipso Deo, possunt alios illuminare; ita & Apostoli potuerunt illuminare Angelos. Unde Chrysostomus in Commentariis ad Epistolam ad Ephesios, prædicta Apostoli verba exponens, fusè demonstrat ab Apostolis illustratos esse Principatus & Potestates, hoc est supremos Angelorum ordines, & quæ hætenus ignorabant, hos ab illis didicisse. Id autem potissimum fuit Gentium ad Christum, fidemque conversio, quam nondum scivisse Angelos demonstrat ex Gabrielis verbis ita S. Josephum alloquens: *Vocabis nomen ejus Iesum: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*; tanquam solam Judaici populi salutem cognoverit. Item Hieronymus in Commenta-

Artis ad illum locum, existimat Angelos plura ad Incarnationis mysterium, & conversionem Gentium nescivisse, ac per Ecclesiam intellexisse. Similiter Gregorius Nissenus homiliâ in Canticum Cantorum, eadem Apostoli verba expendens, docet per Ecclesiam innotuisse Angelis variam & multiplicem Dei sapientiam; id est (ut ipse interpretatur) magna & admirabilia quædam opera & mysteria, contrariis ex rebus contexta: *Hætenus* (inquit) *simplicem & uniusmodi potestatem Dei, & efficientiam intelligebant Angeli, qui unâ & simplici Dei voluntate, ac solo verbo omnem illam conditarum rerum varietatem existisse viderant. Variam autem illud & multiplex genus sapientia, quod ex contrariis rebus invicem nexis, aptissime constat, per Ecclesiam manifestè cognoverunt.* B. quemadmodum Verbum caro factum est: ut quæcum morte miscetur: quomodo livore suo nostra vulnera sanat: quomodo crucis infirmitate vires beneverit: quemadmodum id quod aspectabile non est, in carne manifestatur: utque captivos redimit idem ille qui emptor est, & pretium: tum quemadmodum mortem sic objit, ut à vita non recederet, & huius generis infinita. Addit aliquid majus & audacius, nimirum, *sorta estis Angelos, per sponsum sponsi pulchritudinem convenientes, obstupescit esse; quam quidem pulchritudinem nulla omnino res videre & comprehendere potest. Quem enim nemo vidit unquam, ut dicitur Ioannes, nec potest videre quisquam, ut Paulus refertur, ille corpus suum fecit Ecclesiam, & per eorum qui salvantur accessum, in charitate illam adificat, donec occurramus omnes in virum perfectum. Inhæcigitur Ecclesia, velut sponsi corpore, Angelos ait Nissenus, eum quem intuitu hætenus non poterant contemplatos esse. Quemadmodum qui Solis orbem, in quem dirigere oculos nequeunt, in aqua respiciunt. Similia habet Rupertus lib. 1. de victoria Verbi Dei, cap. 29.*

Sed contra: Quamvis aliquis viator sit perfectior in gratia, quam sit aliquis Angelus, semper tamen est imperfectior in statu, unde Christus dicebat Matth. 11. *Non surrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptistâ: qui autem minor est in regno celorum, major est illo*: ad illuminandum autem requiritur perfectior status. Deinde Apostoli immediatè quidem, quantum ad naturam humanam, fuerunt edocti à Christo: Sed Angeli beati immediatè vident essentiam divinam: Ergo non est congruum quod illuminentur à viatoribus. Ita S. Thomas in cap. 3. Epist. ad Ephes. ubi hæc scribit: *Non est conveniens, nec ratio aliqua, ut dicamus sanctos, qui sunt in patria, doceri à quantumcumque perfectis viatoribus. Non licet inter natos mulierum non surrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptistâ, tamen qui minor est in regno celorum, major est illo, ut dicitur Luca 7. Dicere autem quod Demones doceantur ab hominibus, hoc absque præiudicio credibile est. Sed quod beati, qui immediatè Verbum conspiciunt, quod est speculum sine macula, in quo reflectent omnia, à viatoribus doceantur, dici non debet, nec conveniens videtur. Dicendum est ergo quod innotuit Angelis per Ecclesiam, primò per Apostolos prædicantes, non quod Angeli hoc didicerint ab eis, sed per eos. Hoc verò postea aptissimo exemplo declarat. Ut enim domum, vel exemplar potius domus, quod in mente est artificis, nullus hominum videt: ea verò ubi condita est, quilibet id quod ante in artificis animo latebat, edocetur, non per domum, sed in domo. Sic nonnullæ sunt rationes mysteriorum gratia, creatura*

capitulum excedentes, quoniam sunt indita mentibus Angelorum, sed in solo Deo sunt occulta. Et ideo Angeli non cognoscunt eam in seipsis, nec etiam in Deo, sed cognoscunt eam secundum quod in effectibus explicatur. Hanc doctrinam & solutionem brevius explicat in sent. dist. 11. quæst. unica art. 4. his verbis: Angeli dupliciter accipiunt cognitionem aliquarum rerum: aut per illuminationem, & sic Angeli per homines nihil recipiunt, sed inferiores à superioribus illuminantur, & superiores immediatè à Deo, per quem motum multas rationes mysteriorum Ecclesie edocentur: aut per modum explorationis rerum; & sic futura contingentia cognoscunt, quando actu complectuntur, per hoc quod eorum causa ad effectus determinantur, ut in eis cognoscere possint; & ita quaedam quæ circa Incarnationis mysterium nesciebant, quando explorebantur, prædictis Apostolis, cognoverunt, non tamen ab Apostolis edocuit. Quibus verbis aperte docet, Angelos non potuisse ab Adofolis edoceri, per modum illuminationis, cum ad illuminationem requiratur quod illuminatus non sit in perfectione ista quam illuminans, sed tantum per modum explorationis rerum: in quo sensu loca adducta ex Chrysolomo & Gregorio Nisseno intelligenda sunt.

Colliges secundò, Dæmones, quamvis sint superiores, non illuminare sibi inferiores. Ita D. Thomas infra quæst. 109. art. 3.

Probatur primò: Illuminatio est actus hierarchicus: Sed inter Dæmones nulla est propriè dicta hierarchia, nec ulli exercentur inter illos alius verè hierarchici, ut infra dicemus: Ergo nec vera est in illis illuminatio. Secundò, Illuminatio est semper cum purgatione & perfectione: quæ Dæmoni competere nequeunt, cum sit imperfectissimus & imperfectissimus. Tertiò, Illuminatio propriè dicta est manifestatio veritatis, secundum quod habet ordinem ad Deum, à quo est omnis lux: licet autem aliqui Dæmones clavis percipiant veritatem, quam inferiores; illi tamen non ordinant ad Deum, sed ad suam aequitatem detorquent; ideoq; non illuminant, sed potius tenebras inducunt.

Colliges tertio, illuminationem fieri de rebus naturæ, gratiæ, & gloriæ. Ita D. Thomas hic art. 2.

Probatur: cum enim Deus sit summum bonum, & bonum (ut ait Dionysius) sit sui diffusivum: conveniens est ut Deus in triplici illo ordine creaturis intellectualibus se per illuminationem communicet, vel immediatè, si sint Angeli superiores, vel mediatè, si sint inferiores.

Confirmatur: Deus potest superioribus Angelis aliqua modo magis universali revelare, pertinentia ad ordinem nedum gratiæ & gloriæ, sed etiam naturæ, quæ deinde ipsi revelent & proponant Angelis inferioribus modo magis particulari, & intellectui eorum proportionato: Ergo Angeli inferiores possunt illuminari à superioribus, de rebus, ad ordinem non solum gratiæ & gloriæ, sed etiam naturæ pertinentibus.

Dices primò: Quilibet Angelus comprehendit omnes res naturales à principio suæ creationis: Ergo non potest illuminari circa illas.

Respondeo quòd in ordine naturali quilibet Angelus comprehendit omnes res naturales, secundum quod dependunt à causis naturalibus, præsertim si sint inferiores Angeli: ea autem quæ dependunt à causis purè contingentibus, etiam in statu naturali, vel quæ ex aliquo speciali Dei beneficio sunt, aut ab Angelis superioribus admi-

nistrantur, etiam si purè naturalia sint, non plene comprehenduntur ab Angelis: unde de his Angelis inferiores possunt illuminari à superioribus.

Dices secundò: Quilibet Angelus inferior cognoscit comprehensiveè visionem beatam alterius: Ergo cognoscit omnia ad quæ se extendit; subindeq; unus Angelus non potest ab alio illuminari de his quæ pertinent ad statum gloriæ.

Respondeo dato & non concesso Antecedente, negando Consequentiam: quia ad cognitionem comprehensiveam virtutis, aut etiam actus, non requiritur quod distinctè cognoscantur omnia objecta materialia aut secundaria ad quæ se extendit, sed sufficit cognitio confusa illorum; præcipuè cum potentia aut actus non continent ea secundum suas speciales rationes per modum causæ. Quod addo: quia cognitio comprehensivea omnipotentis divinæ, aut etiam visionis quæ Deus seipsum intuetur, attingere debet necessariò omnia ad quæ terminatur; eò quòd omnipotentia Dei, ejusq; visio, per modum causæ contineant illa secundum speciales eorum rationes.

Ad complementum hujus corollarij, Advertendum est, quòd de rebus pertinentibus ad gloriam, non potest fieri illuminatio in ipsa visione beata: tum quia hæc non potest crescere, nec subinde per eam aliquid de novo cognosci: tum etiam quia quantum ad visionem beatam omnes immediatè illuminantur à Deo. Solum ergo illuminatio fieri potest per revelationes extra verbum, per quas unus Angelus alteri manifestat rationes divinæ Providentiæ quas videt in verbo, ut docet Divus Thomas hic art. 1. ad 1. his verbis: Omnes Angeli tam superiores quàm inferiores immediatè vident Dei essentiam; & quantum ad hoc unus non docet alium Sed rationes divinorum operum quæ in Deo cognoscuntur sicut in causa, omnes quidem Deus in seipso cognoscit, quia seipsum comprehendit: aliorum verò Deum videntium, tantum unusquisq; in Deo plures rationes cognoscit, quantum perfectius videt. Unde superior Angelus plura in Deo de rationibus divinorum operum cognoscit, quam inferior, & de his eum illuminat.

ARTICULUS II.

Quomodo unus Angelus alterum illuminet?

Quamvis omnes Doctores, uno excepto Durando, in hoc conveniant, quòd unus Angelus alterum illuminat, valdè tamen divisi sunt in explicando modo, quo fit hujusmodi illuminatio.

Prima sententia asserit illam fieri per hoc quòd Angelus illuminans aliquid reale & physicum imprimat seu efficiat in intellectu Angeli illuminati. Verum in determinando & explicando quid sit illud quod efficiat, variant inter se Authores hujus sententiæ. Henricus enim quodlibeto 5. qu. 15. art. 7. dicit quòd Angelus superior efficacitate suæ virtutis infundit aliquod lumen spirituale in inferiorem; quomodo Sol illuminando inferiora infundit illis lumen. Herveus in 2. dist. 9. qu. 1. art. 2. vult quòd Angelus superior intendat lumen naturale Angeli inferioris. Capreolus ibidem dist. 11. quæst. 2. ad priora argumenta Durandi contra secundam conclusionem, docet quòd Angelus illuminans causat in intellectu illuminati aliquam qualitatem intentionalem, ad modum virtutis instrumentalis, sive luminis,

minis, quo intellectus agens illuminat phantasmata. Suarez lib. 6. de Angelis cap. 13. asserit illud quod Angelus illuminans imprimit in Angelum illuminandum, esse speciem illius actus, quem per locutionem ei manifestat. Deniq; Scotus in 2. dist. 9. quæst. 2. existimat illud esse ipsum conceptum formalem, seu actum secundum, quo Angelus illuminatus cognoscit rem de qua illuminatur, ita ut intellectus non efficiat, sed recipiat illam cognitionem.

21. Secundus dicendi modus, quem tenent Bannez & Zumel in præsentî, relati à Nazario, contendit Angelum superiorem efficienter physicè illuminare inferiorem, non quidem imprimendo illi aliquid reale & physicum, ut volunt Authores præcedentis sententiæ, sed uniendo intelligibiliter suam virtutem intellectivam, sive suum lumē cū, virtute intellectiva, sive lumine intellectuali, Angeli inferioris, & efficiendo unū quodammodo principium cum illo ad cognitionem revelatam veritatis.

22. Tertia deniq; sententia docet illuminationem Angelorum fieri solum per modum cuiusdam artificiosi imaginis, quatenus Angelus superior proponit inferiori objectum, antea ipsi incognitum, modo quodam illi proportionato, & ostendit medium sive conceptum proportionatum ad illud concipiendum. Ita Divus Thomas & ejus Discipuli quos sequuntur nonnulli ex extraneis.

§. I.

Prima sententia rejicitur.

Dico primò: Angelus superior non illuminat inferiorem physicè, imprimendo vel causando aliquid in eo.

23. Probatum primò: Si illuminatio Angelorum fieret per impressionem alicujus realis in intellectu Angeli illuminati, Angelus illuminans deberet esse intimè intra intellectum Angeli illuminati: Sed hoc non requiritur ad prædictam illuminationem, imò nec fieri potest: Ergo &c. Major in primis declaratur: Non potest dari actio in distans, ut demonstratur in physica; aliunde verò illud quod imprimeretur, deberet esse spirituale, cui repugnaret diffundi per medium: Ergo si Angelus illuminans imprimeret aliquid reale intellectui Angeli illuminati, deberet non solum per suam virtutem, sed etiam per suam substantiam, esse intra intellectum ipsius.

Minor verò quoad primam partem satis patet: ad hoc enim ut Angeli inter se loquatur, & consequenter ad hoc ut unus illuminet alium, non requiritur intima conjunctio ipsorum, & omnimoda indistantia: cujus evidens argumentum habemus in anima impij divitis, quæ existens in inferno loquebatur Abraham existenti in limbo Patrum, ut habetur Luca 16. unde ibidem dicitur: *Elevans oculos vidit Abraham à longè; & deinde subditur: Inter nos & vos chaos magnum firmatum est &c.* Quapropter Suarez non satis reformat quod aucter nimis asseruerat disp. 18. metaph. sect. 8. nimirum absolutè esse probabilis, quòd ad locutionem & illuminationem Angelorum necessariò requiratur indistantia: non satis, inquam, hoc reformat, dum lib. 2. de Angelis capite 18. docet oppositum esse probabilis: non solum enim est probabilis, sed omnino certum de fide debet reputari, propter evidentem Sacræ Scripturæ autoritatem jam adductam.

A Dices tamen: Isaia 6. dicitur de Seraphinis quòd alter clamabat ad alterum: Sed locutio clamosa non habet locum, nisi propter distantiam ejus cui loquimur: Ergo videtur quòd distantia impediatur locutionem Angelorum.

R. respondeo ex D. Thoma quæst. 9. de veritat. art. 6. ad 3. quòd clamor ille quo Seraphim clamasse dicuntur, significabat solum magnitudinem eorum quæ loquebantur, scilicet unitatem Essentiæ & Trinitatem Personarum Divinarum, dicentes *sanctus &c.* vel etiam ardorem affectus: nam ut ait Gregorius libr. 2. Moral. cap. 4. *Tantò quisque minus clamat, quantò minus desiderat.*

B Probatum eadem Minor quoad secundam partem, quòd scilicet non solum possit illuminatio fieri sine illa intima conjunctioe illuminantis cum illuminato, verum etiam quòd conjunctio illa sit penitus impossibilis: quia illa est verò illapsus unius Angeli intra intellectum alterius: nulla autem creatura potest illabi intra mentem alterius *hac enim prerogativa summo & circumscripto Spiritui reservatur*, inquit Bernardus serm. 5. in Cant. Vel ut loquitur D. Thom. in 2. dist. 8. qu. 1. art. 5. ad 3. *In essentiam non intrat, nisi ille qui dat esse, scilicet Deus Creator.* Juxta illud Ezechiel. 4. *Porta hac clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam.*

C Respondet Suarez, illapsum quem SS. Patres attribunt soli Deo, esse tantum illum per quem illabens continet cum plena potestate & dominio rem in quam illabitur, in suo esse conservando illam: quia illabi in aliquam rem, non est necumq; esse in illa, sed esse intra terminos essentiae ipsius, hoc est intra existentiam: ex eo autè quòd unus Angelus speciem, aut aliquid aliud intra intellectum alterius producat, non propterea operatur intra terminos essentiae illius, sed potius supra illos; quia prædicta species habet se per modum circumstantis existentiam Angeli, & recipitur in ejus intellectu prius existente: unde ad summum potest inferri quòd Angelus illabitur in effectum illum à se productum, non verò in substantiam & intellectum Angeli.

D Sed contra primò: Divus Thomas 3. p. quæst. 64. art. 1. ait: *quòd solus Deus operatur* (per modum principalis agentis) *interiorem affectum Sacramenti, quia solus Deus illabitur anima in quo Sacramenti effectus existit:* Ergo ex Divo Thoma non solum illapsus qui fit per modum contentis & dantis esse, seu qui est intra terminos essentiae, sed etiam ille quo aliquid reale & physicum, in mentem alterius imprimitur, seu efficietur, soli Deo proprius est, & nulli creaturæ, saltem ut causæ principali, potest competere.

E Deinde, cum species intelligibiles vel sunt in se ipsa proprietates Angeli, ut quidam existimant, vel saltem sint accidentia ei connaturaliter debita, ut alij probabilis sentiunt, solus ille potest eas per modum causæ principalis intellectui angelico imprimere, qui potest naturam Angelicam creare & conservare: Ergo si unus Angelus non possit illabi intra mentem alterius, per modum dantis & conversantis ipsius esse, non potest etiam intra eam illabi per modum causantis & producentis in ea species intelligibiles.

Probatum secundo conclusio. Si Angelus superior illuminaret inferiorem, physicè imprimendo aliquid in eo, vel illud sic impressum, esset aliquid

lumen intellectuale, vel aliqua ejus intensio, vel
 nova aliqua species intelligibilis, vel qualitas
 quaedam intentionalis, ad modum virtutis in-
 strumentalis, live luminis quo intellectus agens
 illuminat phantasmata, vel deniq; ipsemet actus
 secundus quo Angelus illuminatur? Nullum ex his
 objectum de quo illuminatur? Nullum ex his
 omnibus dici potest. Ergo Angelus superior non
 illuminat inferiorem, imprimendo aliquid in eo.
 Major constat ex sufficienti modorum explican-
 di hanc causalitatem physicam enumeratione.
 Minor vero probatur sigillatim. Et primò quòd
 Angelus superior non illuminat inferiorem cau-
 sando in eo aliquod lumen intellectuale, vel ali-
 quum ejus intensiorem, manifestum videtur:
 quia vel illud lumen esset naturale, nempe po-
 tentia intellectiva Angeli illuminati, vel su-
 pernaturale? Non naturale, ejus enim produ-
 ctio solum pertinet ad creatorem naturæ angeli-
 cæ, quia una cum ipsa, tanquam ejus proprietas
 creatur: quod idem de ejus intensioe (si sit in-
 sensibile) necessariò debet admitti; quia sicut
 illud solum agens potest admitteri; quia sicut
 vult ipsum producere, ita Deus solus potens
 producere lumen naturale Angeli, valet illud
 intendere. Dixi autem, si sit insensibile: nam po-
 tentiæ naturales non sunt capaces augmenti in-
 tensivi vel extensivi, ut docetur in Philosophia,
 quia non habent latitudinem gradualem varia-
 bilitate, sed in ipso instanti generationis dimi-
 nuta natura ut principio radicali, ex vi actionis
 generativæ, cum tota perfectione intensiva, sub-
 deq; ut habitualiter extensa ad totam sui ob-
 jecti latitudinem: in quo differunt ab habiti-
 bus, qui in prima sui productione non se exten-
 dunt ad totam latitudinem, quam objectum ip-
 sorum importat de materiali, sed acquirunt per
 actus repetitos augmentum perfectionis inten-
 sive & extensivæ: de quo videri possunt Com-
 plementes in Tractatu de generatione, disput. de
 augmento qualitatium.
 Quòd vero lumen illud non sit supernatura-
 le, patet: Tum quia D. Thomas hic art. 1. ad 2.
Quòd unus Angelus non illuminat alium, traden-
dit lumen naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ. Tum etiam,
 quia illuminatio est interdum de rebus natura-
 libus, ad quas cognoscendas lumen supernatu-
 rale non requiritur. Tum deniq; quia lumen
 supernaturale non potest produci nec intendi
 nisi à Deo ut auctore supernaturali, ut in habi-
 tibus supernaturalibus constat.
 Nec dicas quòd licet unus Angelus non pos-
 sit principaliter producere lumen supernaturale
 intellectu alterius, bene tamen instrumenta-
 liter: quia cum instrumenta divinæ virtutis non
 debent necessariò suppositaliter contingere
 respectum in quo producunt effectum causa
 principalis, non inde inferitur illapsus; sicut Sa-
 cramenta non illabuntur essentiæ animæ, cum
 ea producunt instrumentaliter gratiam. Ad
 hoc enim dicendum est, quòd etsi detur, hac ra-
 tione non convinci, unum Angelum non posse
 in alterius intellectu ut instrumentum divinæ
 virtutis lumen aliquod producere, certum ta-
 men est, illuminationem non fieri hoc modo:
 cum unus Angelus illuminat alium, ad plenitu-
 dinem lucis quam copiosè recipit à Deo, non au-
 tem ex eo solum quod movetur ab illo per mo-
 dum instrumenti, ad lucem in alterius intelle-
 ctu producendam; quomodo posset etiam la-
 psus, quilibet alia res insensibilis, hujusmodi

A lucem producere: unde si unus Angelus nequit
 lumen aliquod per modum causæ principalis in
 alterius intellectu producere, evidenter sequi-
 tur illum nationem non fieri per physicam lu-
 minis impressionem.

Secundò, quòd non possit Angelus superior
 novam aliquam speciem in intellectu Angeli in-
 ferioris producere, constat ex dictis supra disp.
 6. art. 3. ubi ostendimus Angelum non accipere
 species à rebus, etiam spiritualibus, sed solum à
 Deo in primo instanti suæ productionis. Cum
 enim Angelus sit medium inter Deum & animam
 rationalem, & Deus sit semper in actu secundo
 intelligendi, anima vero nostra in potentia ad
 actum primum ordinis intellectualis, & veluti
 tabula rasa in ordine ad formas intelligibiles,
 natura angelica dabet habere ab initio omnem
 perfectionem requisitam ad actum primum in-
 telligendi, subindeq; recipere à Deo in primo
 instanti suæ creationis species intelligibiles, qui-
 bus intellectus constituitur in actu primo com-
 pletus ad intelligendum. Unde D. Thomas qu.
 9. de veritate art. 1. ad 10. ait: *Quando unus Ange-*
lus ab alio illuminatur, non infunduntur ei nova spe-
cies, sed ex eisdem speciebus quas prius habebat, intel-
lectus ejus, confortatus per lumen superioris, efficitur
plurium cognoscitivus.

Nec valet si dicas, hunc discutum procedere
 tantum de perfectione requisita ad actum pri-
 mum naturalem, non verò ad supernaturalem:
 illuminatio autem est plerumq; de rebus super-
 naturalibus. Ad hoc enim facilè responderetur,
 quòd perfectio gratiæ conformatur perfectioni
 naturæ, & eam afficit, ac perficit secundum mo-
 dum ipsius, unde quamvis Deus potuerit non
 communicare Angelis ullam perfectionem su-
 pernaturalem, hoc ipso tamen quòd illos ad hu-
 jusmodi perfectionem ordinavit, debuit eam
 ipsis communicare juxta modum ipsorum; ob-
 quam rationem diximus loco citato, eos non dis-
 scurrere etiam circa supernaturalia.

Tertiò, quòd Angelus superior non causet in
 intellectu inferioris aliquam qualitatē inten-
 tionalem, ad modum virtutis instrumentalis, si-
 ve luminis quo intellectus agens illuminat phan-
 tasma, sic demonstratur. Est contra perfectio-
 nem naturæ Angeli, etiam inferioris, & modi per-
 fecti intelligendi ipsius, quòd intelligat ut in-
 strumentum Angeli sibi superioris; sic autem
 intelligeret res de quibus ab eo illuminatur, si
 illuminaretur ab illo per qualitatem intentio-
 nalem, ad modum virtutis instrumentalis in e-
 jus intellectu productam; sicut phantasma ex
 eo quòd recipiat ad modum virtutis instru-
 mentalis lumen quo intellectus agens ipsum il-
 luminat, concurrit consequenter per modum
 causæ instrumentalis ad intellectionem, ut do-
 cetur in libris de anima.

Deniq; quòd Angelus superior non efficiat
 in intellectu inferioris ipsum conceptum for-
 malem, seu actum secundum, quo cognoscit
 rem de qua illuminatur, illo merè passivè se ha-
 bente, ut docet Scotus, videtur certum: quia
 cum intellectio sit essentialiter actus vitalis &
 immanens, non potest esse ab alio principio ex-
 trinseco quàm à Deo, & debet elici ab eodem
 principio in quo recipitur; viventia enim, in-
 quantum hujusmodi, sunt ea quæ
 se movent.

S. II.

Secundus dicendi modus consutatur.

Dico secundo, Angelum superiorem non illuminare inferiorem, uniendo suum lumen cum lumine inferioris Angeli, sicq; simul cum eo efficiendo intellectionem huius de quo ipsum illuminat.

45. Probatur contra Bannem & Zumel: Nam ideo isti Authores volunt Angelum superiorem unire suum lumen intellectualem cum lumine Angeli inferioris quem illuminat, simulq; ex istis duobus luminibus sic unitis, resultare unicum principium effectivum intellectionis objecti de quo fit illuminatio, quia existimant intellectum Angeli inferioris, præcisè cum proprio lumine, non esse physicè & completè potentem ad percipiendam veritatem de qua illuminatur: Atqui per talem physicam unionem non redditur magis physicè potens ad illam intellectionem: Ergo Angelus superior non illuminat inferiorem, uniendo suum lumen, cum lumine inferioris Angeli. Probatur Minor: Quod est physicè impotens ad aliquid, non redditur physicè potens ad illud, nisi ei physicè aliquid imprimatur, per quod inutetur & fiat potens; propterea si quidem natura angelica, secundum se impotens ad actus supernaturales, non redditur potens ad illos, per hoc quod Deus ut auctor supernaturalis per solam assistentiam ei uniat, sed oportet insuper quòd illi imprimatur aliquid supernaturale prævium ad prædictos actus, ratione cuius reddatur proximè potens ad illos elictendos, ut fusè ostendimus in Tractatu de visione beata: Atqui per unionem luminis Angeli superioris cum lumine inferioris, nihil physicè imprimitur lumini, nec intellectui Angeli inferioris, ut concedunt Adversarij, sed solum Angelus superior, cum suo lumine, intellectui inferioris Angeli assistit: Ergo si Angelus inferior non fit ex se physicè sufficienter potens ad percipiendam veritatem de qua illuminatur à superiori, non reddetur magis physicè potens, per unionem sui luminis intellectualis cum lumine superioris Angeli illuminantis.

Disp.
3. art.
3.

36. Probatur secundo conclusio. Si illuminatio angelica fieret per hanc conjunctionem & unionem luminis superioris Angeli, cum lumine inferioris, ita ut Angelus inferior ex tali conjunctione plures veritates attingeret, quam præcisè ex vi proprii luminis, sequeretur quòd ex simili conjunctione luminis gloriæ quod est in Angelo inferiori, cum lumine gloriæ Angeli superioris, ipse Angelus inferior plures veritates attingeret in divina essentia, quam posset attingere præcisè ex vi proprii luminis; lumen siquidem gloriæ non est minoris virtutis & efficientiæ, quam sit lumen naturale Angeli: Sed hoc non admittitur ab Adversarijs: Ergo nec illud unde sequitur debet admitti.

37. Addo quòd, si Angelus superior, uniendo suum lumen intellectualem cum lumine inferioris, ad faciendum cum eo unicum principium, efficeret intellectionem de qua fit illuminatio, jam una eademq; intellectio fieret ab utroque Angelo, superiori & inferiori, ut à duabus causis totalibus & particularibus, sive eisdem ordinis: Angelus enim inferior concurreret ad illam intellectionem, efficiendo in ea omnes rationes, etiam generales, quas Angelus superior po-

A rest efficere, nempe rationem talis intellectionis secundum speciem, & rationem intellectionis ut sic in tali gradu immaterialitatis.

S. III.

Sententia Divi Thomæ statuitur.

Dico tertio, illuminationem Angelorum fieri solum per modum cuiusdam artificiosi magisterij, quatenus Angelus superior proponitur inferiori objectum, antea ipsi incognitum, modo illi proportionatum, & ostendit medium proportionatum ad illud concipiendum. Ita D. Thomas hic art. 1. & quæst. 9. de verit. art. 1. & 5. ubi hæc scribit: *Superior Angelus habet cognitionem de rebus per formas magis universales: unde inferior Angelus non fit proportionatus ad accipiendam cognitionem à superiori Angelo, nisi superior Angelus cognitionem suam quodammodo dividat & distinguat, concipiendo in se illud de quo vult illuminare, per modum talem quo fit comprehensibile ab inferiori Angelo: & talem conceptum suum alteri Angelo manifestat, illum illuminat. Est simile de magistro, qui videt discipulum non posse capere ea que ipse cognoscit, per illum modum quo ipse cognoscit; & ideo facit distinguere & multiplicare per exempla, ut sic possit à discipulo comprehendi. Quo nihil clarius & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest.*

C Probatur etiam conclusio ratione. Ad illuminationem duo tantum requiruntur, scilicet ostensio seu manifestatio objecti prius incogniti, & confortatio potentie: Sed artificiosum magisterium utrumq; præstat: Ergo per illud hic illuminatio in substantiis spiritualibus. Manifestat enim de illuminatione spirituali debemus loqui ad instar illuminationis corporeæ, ut potest cum ex ordine ad illam defumatur: ut autem aliquid corpus lucidum illuminet potentiam visivam hominis, vel leonis, sufficit quòd manifestet objectum per lumen, & simul per ipsum confortet organum potentie visivæ. Minor vero probatur: Artificiosum magisterium consistit hoc, quòd superior Angelus veritatem aliquam in universali acceptam, & per species universales cognitam, dividat, & veluti masticet, eamq; sic divisam & masticatam proponat per locutionem Angelo inferiori: Atqui ibi intervenit manifestatio talis objecti, & simul confortatio potentie; nam Angelus superior sic dividendo & masticando objectum, ipsum illuminat, & quodammodo lumen intellectus Angeli superioris in eo splendet; proprium est autem luminis, ut ubicunq; fuerit, ostendat objectum, & confortet potentiam: Ergo per artificiosum magisterium, fit manifestatio objecti prius incogniti, & confortatio potentie intellectionis Angeli inferioris. Unde S. Thomas ubi supra art. 1. ad 2. Cum omne quod intelligitur, ex vi intellectualis luminis cognoscatur, ipsum cognitum, in quantum huiusmodi, includit in se intellectualem lumen participatum ex cuius virtute habet intellectum confortare: sicut patet quando magister tradit discipulo aliquid medium demonstrationis, in quo participat lumen intellectus agentis ut in instrumento: prima enim principia sicut instrumenta intellectus agentis &c. Unde per hoc quòd superior Angelus suum cognitum alteri Angelo demonstrat, tunc intellectus confortatur ad alia cognoscenda que prius non cognoscebat.

Condit-

solet in libris de anima. Quoad calorem ignis, licet ex sola unione ad ipsum ignem natus sit producere alium ignem: neganda tamen est consequentia, & paritas de Angelo illuminante alterum Angelum sibi inferiorem. Ratio disparitatis est, quia hoc ipso quod calor ignis sit virtus formae ipsius, non est mirum, quod absque alia virtute superaddita possit producere effectum proportionatum tali formae, qualis est altera forma ignis: Angelus autem inferior non est virtus Angeli superioris; unde ad sui illuminationem necessario requirit causalitatem moralem, seu artificiosum magisterium, ratione cuius eleverit ad operationem excedentem proprias vires.

45. Objicies tertio contra tertiam conclusionem. Angelus superior, per illud artificiosum magisterium, nihil producit in intellectu inferioris: Ergo sicut ante magisterium artificiosum Angelus inferior non cognoscebat rem quae per illud proponitur, sic etiam posito magisterio eam non cognoscit: nam ut habet commune axioma: *idem manens idem, semper facit vel non facit idem*: Ergo frustra ponitur.

46. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam. Nam et si Angelus superior nihil physicè producat in intellectu inferioris, tamen quia species intelligibiles quae sunt in inferiori Angelo, nequeunt actu representare objectum de quo fit illuminatio, nisi dependenter tanquam à conditione vel connotato, à divisione illa seu abstractione, quae fit per magisterium artificiosum; ideo ante illud Angelus inferior non cognoscit veritatem de qua illuminatur, & illo posito eam cognoscit. Sicut quia cognitio quam habent Angeli tum de rebus contingentibus, tum de cogitationibus cordis, pendet tanquam à conditione vel connotato rei contingentis, aut à libera directione voluntatis, nullus Angelus per species inditas potest cognoscere res contingentes, nisi quando sunt, nec liberas cogitationes, nisi quando ad ipsum diriguntur. Quando verò dicitur, quod idem manens idem semper facit idem, distinguendum est: in ordine ad idem objectum, concedendum est: in ordine ad diversum, negandum: per magisterium verò artificiosum variatur quodammodo objectum, quia de improporcionado fit proportionatum. Sicut ergo oculus corporeus, absque sui mutatione, potest fieri potens ad videndum aliquod objectum, quod antea videre non poterat, per hoc scilicet quod objectum illud in se mutetur, & de improporcionado fiat proportionatum; ita etiam intellectus Angeli inferioris, fit potens ad attingendam veritatem, quam antea cognoscere non poterat, per hoc quod illa per magisterium artificiosum Angeli superioris dividatur & multiplicetur in plures conceptus, juxta capacitatem inferioris, & sic reddatur ejus intellectui proportionata.

47. Dices: Angelus superior non potest dividere notitiam universalem, & eam multiplicare in plures conceptus proportionatos Angelo inferiori: tum quia modus intelligendi ipsi connaturalis, requirit notitiam illam universalem: tum etiam quia hoc ipso quod Angelus cognoscit aliquod objectum, attingit in eo quidquid est cognoscibile, saltem per lumen quo utitur; quod praecipue urget quoad notitiam quam Angeli habent de seipsis, quae est comprehensiva: Ergo Angelus superior non potest notitiam universalem

lem quam habet, reddere per magisterium artificiosum intellectui inferioris proportionatam, nec per consequens eum illuminare; praeterquam de his quae ipsi Angelo superiori naturaliter insunt: cuius tamen oppositum communiter docent Theologi.

Respondeo negando Antecedens. Ad cuius primam probationem dico, quod quamvis modus naturalis intelligendi Angeli superioris potest hanc notitiam universalem, hoc tamen non impedit quod possit eam dividere & multiplicare juxta capacitatem inferioris: unde modus ille connaturalis non exigit omnem conceptum Angeli superioris esse universalem, sed lumen quod possit eum habere cum voleat.

Ad secundam probationem similiter dicendum est, quod quamvis Angelus necessario attingat in objecto ad quod applicat intellectum, omnem rationem in eo intelligibilem, per lumen quo utitur, stante tamen illa notitia adaequata, nihil impedit quin possit plures de eodem objecto formare conceptus, quasi explicantes notitiam illam universalem: quo posito stabit, eum nunquam applicare intellectum alicui objecto, quin ipsum adaequet secundum quod est cognoscibile per lumen quo utitur, & nihilominus posse divisim & particulatim proponere quod unitum & in universali cognoscit. Et certe eodem modo se habet magister instruendo discipulos: si quidem veritatem, quam ipse simpliciter & unico actu cognoscit, multis actibus proponit discipulo, juxta capacitatem ipsius; sicque unam habet simul notitiam talis veritatis sibi propriam, & plures inadaequatas ad eam discipulo explicandam. Ex quibus solvitur illud quod de naturali comprehensione objicitur: haec enim stante in quolibet Angelo, potest Angelus superior per plures actus suam cognoscibilitatem, unico actu comprehensivo exhaustam, dividere & multiplicare Angelo inferiori, ut sic ab eo percipi valeat: subindeque de illis quae ipsi naturaliter insunt, eum illuminare.

ARTICULUS III.

Quomodo unus Angelus alteri loquatur?

§. I.

Praemititur quod apud omnes est certum, & referuntur sententiae.

Titulus supponit tanquam certum & indubitatum, unum Angelum alteri loqui: id enim satis evidenter in Scriptura insinuat: *Isaia 6. Seraphim clamabant alter ad alterum: Zacharia 1. Respondit Angelus Domini, & dixit: Domine Deus exercituum usquequo tu non miseraberis Ierusalem?* Et apud Judam in sua Canonica, *Michaël cum diabolo disputat super Moyse corpus: disputatio autem nequit intelligi, absque aliquo genere locutionis.* Unde Apostolus ad Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, &c.* Ubi Theodoretus: *Angeli linguas dicit, non quae sensu, sed quae intelligentia percipiuntur, per quas & Deum laudant, & inter se differunt.* Eos enim laudantes audiverunt *Isaia & Ezechiel.* Quin etiam Daniel eos inter se loquentes audivit, & *Zacharia & Michaas.* Theophilactus item eundem Apostoli locum expendens, sic ait: *Angelus porro lingua est intellectiva, ut nimirum illa,*

lib. quod sibi majus divinorum rerum intellectum, ac
divina cogitationes imperiunt. Gregorius etiam
Papa cap. 4. libri 2. Moral. de locutione Dei cum
Angelis & Angelorum inter se copiose & ele-
gantiter dillicet. *Aliter* (inquit) loquitur Deus ad An-
gelos: *Aliter* Angeli ad Deum: *aliter* Deus ad Sancto-
rum animas: *aliter* SS. animæ ad Deum: *aliter* Deus ad
diabolum: *aliter* diabolus ad Deum. Nam quia spiri-
tuali natura ex corporea appositione nihil obstat, loqui-
tur Deus ad Angelos sanctos eo ipso quo eorum cordibus
in illa sua invisibilia ostenditur: ut quidquid agere de-
bet, in ipsa contemplatione veritatis legant: ut velut
quædam præcepta vocis sine ipsa gaudia contemplatio-
nis quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus in-
cipitur. Tum quibusdam interpositis: Deus ergo
Angelis loquitur, cum eis voluntas ejus intima, viden-
tia manifestatur. Angeli autem loquuntur Domino,
cum per hoc quod super semetipsos respiciunt, in mo-
mento admirationis surgunt. Nam ut antea dixerat:
Vir. Angelorum est in laude conditoris ipsa admiratio
omnis contemplationis. Virtutis divina miracula ob-
spicisse, dixisse est: quia excitatus cum reverentia
cordis, magnus est ad aures incircumscripti spiritus
clarior vocis, quæ vox se quasi per distincta verba expli-
cat, dum sæpe per innumeros modos, admirationis for-
mat.

Ratio etiam suffragatur: Primò quia Angeli
perfectam societatem inter se habent; utpote
qui in varias Hierarchias & ordines descripti,
intellectum illam & beatissimam Jerusalem, cujus
principii sunt cives, in unius reipublicæ formam
componant: ad felicitatem autem perfectæ
communitatis & reipublicæ, requiritur quod
personæ seu cives, ad ejus integritatem veluti
partes attinentes, sædè cordium secreta, & affe-
ctus in voluntate latentes, sibi mutuò patefaci-
ant, quod absque locutione fieri nequit.

Secundò, Unus Angelus alium illuminat &
docet, ut articulo præcedenti vidimus: Sed om-
nis illuminatio in Angelis est locutio, quam-
vis non omnis locutio sit illuminatio, ut infra
patebit: Ergo unus Angelus alteri loquitur.

Tertiò, Quod potest virtus inferior, potest
etiam nobilitati modo virtus superior: Sed ho-
mo, qui est inferior Angelo, potest alteri suum
conceptum manifestare, in quo præcipue con-
sistit locutio: Ergo etiam unus Angelus poterit
alteri loqui.

Quartò, Angeli ad hoc præcipue conditi sunt,
ut Deum continuis laudibus & hymnis cele-
brent: unde cali cantores, celestes aves, ac divinarum
laudum præcones, à Sanctis Patribus appellantur;
Job 38. dicitur, quod cum Deus appendebat
fundamenta terræ, laudabant eum astra matu-
rina, & jubilabant omnes filii Dei, vel ut habe-
ret in Hebræo, *Omnes Angeli Dei*. Quomodo au-
tem perpetuo cantu divinas laudes celebrare
possent, si carerent facultate loquendi, nec pos-
sent inter se spiritualia miscere colloquia.

Verum quomodo ejusmodi locutio inter An-
gelos possit exerceri, gravis est controversia, &
inter sententiarum diversitas. Qui enim asse-
runt, illuminationem importare aliquid physicè
comprehensibilem intellectui Angeli illuminati ab An-
gelo illuminante, eodem proportionali modo
dicuntur de locutione. Unde Scotus in 2. dist.
quæst. 2. docet Angelum loquentem produ-
cere notitiam actualem sui conceptus in intel-
lectu audientis, ita ut intellectus audientis merè
passivè se habeat ad illam, nullo modo ipsam

A eliciendo, sed tantum recipiendo. Suarez verò
lib. 2. de Angelis cap. 6. asserit Angelum loquen-
tem producere speciem sui conceptus in intel-
lectu audientis. Qui verò illuminationem in
solo magisterio artificioso, seu in sola manife-
statione proportionata veritatis antea incogni-
tæ constituunt, dicunt locutionem Angelorum
consistere in sola ordinatione conceptus lo-
quentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thomas
hic art. 1. & de verit. quæst. 9. art. 4. ad 9. & 11.
quem sequuntur omnes ejus discipuli, & qui-
dam extranei. Denique alii contendunt ange-
licam locutionem consistere in formatione
quorundam signorum, quibus conceptus lo-
quentis manifestantur illi cui sic loquitur, &
modo proportionali, quo voces inter nos refer-
runt animi nostri conceptus. Quod si quaras,
quænam & qualia sint hujusmodi signa? tripli-
citer respondent. Nonnulli enim apud Duran-
dum dicunt signa illa sensibilia consistere in fi-
guris quibusdam seu characteribus in celo ex-
aratis; sicut nos in charta voces vel litteras edi-
mus, ut internis animi conceptus manifeste-
mus. Alii verò asserunt signa illa, quibus An-
geli adinvicem loquuntur, esse vel sonos sensi-
biles in aère ab ipsis formatos instar vocum, vel
nutus, aut signa aliqua in corporibus assumptis
facta; & hunc dicendi modum approbat Du-
randus, rejecto alio tanquam frivolo & ridicu-
lo. Alii tandem docent signa illa, quibus unus
Angelus loquitur ad alterum, non esse corpo-
ralia, sed spiritualia, nempe qualitates aliquas
spirituales significantes conceptus: pro qua
sententia refert Suarez Marfilium, & quosdam
alios infimæ notæ Theologos.

S. II.

Sententia Scoti & Suarez rejicitur.

Dico primò: Locutio angelica non fit per in-
fluxum physicum Angeli loquentis in eo
cui loquitur, causando in ipso notitiam actua-
lem, vel speciem sui conceptus repræsentativam.

Probatum primò ex D. Thoma quæst. 9. de
verit. art. 5. ad 2. ubi sic ait: *Angelus loquens nihil
facit in Angelo cui loquitur, sed fit aliquid in Angelo
ipso loquente, & ex hoc ab alio cognoscitur, modo
prius dicto. Unde non oportet etiam quod loquens in-
fundat ei cui loquitur.* Et art. 6. ad 4. *Angelus* (in-
quit) *ad quem fit locutio, non recipit aliquid à lo-
quente, sed per speciem quam penes se habet, & alium
Angelum, & locutionem ejus cognoscit.* Quo nihil
expressius dici potest, præsertim contra Sua-
rem, asserentem Angelum loquentem produ-
cere speciem sui conceptus in intellectu ejus cui
loquitur.

E Probatum secundò conclusio: Si angelicalo-
cutio fieret per influxum physicum Angeli lo-
quentis in audiente, producendo in eo notitiam
actualem, vel speciem sui conceptus, inde fieret
unum Angelum non posse alteri loqui ad quam-
cumque distantiam: cum enim sit limitata vir-
tutis, non potest physicè agere, nisi intra distan-
tiam limitatam: Consequens (præterquam quod
est expressè contra D. Thomam hic art. 4. & quæ-
st. 9. de verit. art. 6. & contra illud Lucæ 16. ubi
anima divinis in inferno posita loquebatur
Abraham in Lybo existenti) ex eo constat esse
falsum, quod faciat creaturam purè spiritua-
lem

lem pendere in his quæ pertinent ad complem-
tum suæ naturæ à locali & corporea distantia.

54. Confirmatur: Vel Angelus, ut physicè influat
notitiam aut speciem sui conceptus in audiente,
debet esse intra ejus intellectum, vel etiam id
potest ad extra positus, & distans ab illo: pri-
mum (præterquam quòd est contra commu-
nem Sanctorum Patrum & Theologorum do-
ctrinam, asserentium quòd Angelus non illabi-
tur menti, sed solus Deus) non salvat quomodo
unus Angelus possit simul loqui pluribus; cum
non possit simul poni intra plures; nec etiam
quomodo possit loqui ad Angelum distantem,
ut constat. Secundum verò non potest admitti:
nam ex una parte repugnat quòd actus cogni-
tionis, vel species ab Angelo distante produca-
tur in alio, nisi transeat per medium; ex alia verò
conceptus, seu cognitio & species non possunt
transire per medium corporeum, cum sint acci-
dentia spiritualia, quæ non possunt per media
corporea produci, illisque inharere.

55. Scio, Suarem respondere, hanc efficientiam
physicam posse fieri independentem à situ & lo-
co, subindeque absque eo quòd illud accidens
spirituale, quod per eam producitur, transeat
per medium. Verùm (præterquam quòd hæc re-
sponsio est contra comune axioma philosophi-
cum, asserens quòd nihil possit agere in distans,
nisi agat in propinquum) mirum est istum Au-
thorem nolle admittere, quòd Angelus motu
discreto possit transire ad locum distantem, im-
pertransito medio, & tamen asserere, quòd im-
pertransito medio producit aliquid in loco di-
stanti.

56. Probatur tertio conclusio ex alio inconve-
nienti, quod sequitur ex Suarez sententia. Si enim
unus Angelus alloquatur alium per physicum
influxum speciei sui conceptus, ratio secreti in
ejusmodi locutione salvari non poterit: nam
cum illa species non sit futurum contingens, nec
actus liber, nec aliquid supernaturale, præsertim
quando locutio est de rebus naturalibus, conti-
netur intra objecta naturaliter cognoscibilia à
quocunque Angelo, subindeque non est cur ab
uno potius quam ab alio cognoscatur.

57. Denique probari potest conclusio rationibus
illis, quibus supra demonstravimus, unum An-
gelum non illuminare alium per influxum phy-
sicum in ipsum: nam quantum ad hoc eadem
est ratio de Angelorum locutione, ac de eorum
illuminatione, ut consideranti patebit.

S. III.

*Exploditur aliorum sententia, qui docent locutionem
Angelorum fieri per aliqua signa.*

58. **D**ico secundò: Angelorum locutio non po-
test fieri per aliqua signa.

Probatur: Si locutio Angelorum consisteret
in formatione signorum exprimentium concep-
tus, vel illa signa essent corporea, vel spiritualia?
Neutrum dici potest: Ergo locutio Angelorum,
per aliqua signa fieri nequit. Prima pars Mino-
ris probatur: quia Angeli connaturaliter exigunt
mutuam inter se societatem habere, atque adeò
sibi loqui, manendo intra terminos gradus in-
tellectualis, qui à corpore est independens: Ergo
ut se explicent, non indigent signis corporeis
& sensibilibus. Et certè valde diminuta esset &
deficiens societas & communitas spiritualium

A substantiarum, si habendo vitam omnino sepa-
ratam à corporibus, & independentem ab aliis,
indigerent tamen ad sui communicationem sen-
sibilibus signis.

Confirmatur: Quamvis nulla essent corpora,
posset tamen inter Angelos esse amicitia, & vite
societas: Ergo & manifestatio conceptuum, sive
locutio; utpote sine quâ prædicta amicitia seu
vite societas subsistere non potest: Ergo falsum
est, ejusmodi locutionem fieri mediatis signis
sensibilibus.

Confirmatur ampliùs: Illa signa sensibilia non
possunt esse characteres celo impressi, ut qui-
dam dicunt; alias Angeli dicerentur scribentes
potius quam loquentes: nec soni aut auris sensi-
biles ab ipsis in corporibus assumptis formati, ut
alii existimant; tum quia alii non possent loqui,
nisi assumendo corpora; tum etiam quia si nul-
lum esset corpus, nullo modo possent loqui: Er-
go signa illa ficticia sunt & chimerica.

Adde quòd, hoc habet speciale Angelorum
locutio, quòd possit fieri uni, absque eo quòd
alii innotescat; quod esse non posset, si fieret
per signa sensibilia, quæ sunt omnibus Angelis
necessariò manifesta. Ex quo probatur secunda
pars Minoris: Nam vel signa illa spiritualia, es-
sent naturalia, vel ad placitum: Si essent natura-
lia, essent omnibus manifesta: similiter etiam
essent signa ad placitum; quia significarent et
impositione orta ex communi consensu Ange-
lorum, & consequenter essent omnibus notæ:
Ergo si Angelus loqueretur per expressionem
talium signorum, non posset uni loqui, quin lo-
queretur aliis, aut saltem illis suam locutionem
manifestaret.

Adde quòd, hoc habet speciale Angelorum
locutio, quòd possit fieri uni, absque eo quòd
alii innotescat; quod esse non posset, si fieret
per signa sensibilia, quæ sunt omnibus Angelis
necessariò manifesta. Ex quo probatur secunda
pars Minoris: Nam vel signa illa spiritualia, es-
sent naturalia, vel ad placitum: Si essent natura-
lia, essent omnibus manifesta: similiter etiam
essent signa ad placitum; quia significarent et
impositione orta ex communi consensu Ange-
lorum, & consequenter essent omnibus notæ:
Ergo si Angelus loqueretur per expressionem
talium signorum, non posset uni loqui, quin lo-
queretur aliis, aut saltem illis suam locutionem
manifestaret.

Presli hac difficultate Authores hujus senten-
tiæ, distinguunt duo genera signorum in Angelis;
quædam generalia & communia omnibus, quibus
proinde tanquam lingua communi utuntur
in suis locutionibus publicis; & alia specialia
pro singulis, subindeque apta ut unus Angelus
alteri tantum, quando voluerit, suos conceptus
manifestet.

D Verùm hæc responsio obruit ipsa infinitate
signorum, & linguarum quas teneat ponere in
Angelis, si secretum velit servari in eorum locu-
tionibus. Demus enim quòd aliquis Angelus
velit loqui duobus vel tribus simul, non reliquos,
quæ lingua uteretur? si privatâ, non intelligeret
nisi ab uno, nempe ab illo cui soli est nota; quia
pro illo solum est imposta: si communi, non po-
terit occultari aliis, quibus etiam nota est illa
impositio; unde oportebit aliam linguam in
Angelis instituire, non communem omnibus,
nec privatam pro uno, sed communem pro ali-
quibus, & non pro aliis: cum autem combina-
tiones istæ possint in infinitum multiplicari, illæ
que per totam æternitatem; quia aliquando
potest velle loqui duobus, modò quatuor, aut
decem, aut viginti, aut pluribus, aut pauciori-
bus; imò illis quibus modò loquitur, aut aliqui-
bus eorum, potest postea velle occultare id
quod manifestat aliis; oportebit quemlibet An-
gelum habere infinitas terè linguas, sive infinita
signa ad loquendum cum quibus voluerit, locu-
tum & secretè ab aliis.

Ex dictis confutata manet aliquorum senten-
tia, qui docent locutionem Angelorum fieri per
immissionem alicujus qualitatis spiritualis, signi-
ficantis conceptus illorum. Primò quia D. Tho-
mas

mas supra relatus expressè docet quòd Angelus ad quem fit locutio, non recipit aliquid à loquente. Secundò, quia vix explicari potest quid sit illa qualitas spiritualis, in intellectu Angeli audientis producta à loquente; cum præter species & actus nihil sit in intellectu angelico: nam valde probabile est nullum esse habitum naturalem in intellectu Angelorum; eò quòd habent ratione specierum potentiam perfectam & completam ad attingendum omne verum naturale. Tertio, si Angelus loquens aliquam qualitatem spirituales produceret in eo cui loquitur, illaberetur intra mentem illius: non posset enim talem qualitatem ad ipsum per aliquod medium transfundere, quia (ut supra dicebamus) hoc repugnaret ejus immaterialitati. Denique juxta hanc sententiam non potest salvari decretum in locutione angelica: quia illa qualitas vel ex natura rei, vel solùm ex Angelorum benedictio, conceptus mentis significaret; quod quid a se dicatur, ejus significatio esset omnibus manifesta, ut patet ex supra dictis: Er- go, &c.

§. IV.

Divi Thomae sententia stabilitur.

Deo ultimò: Locutio Angelorum consistit in sola ordinatione seu directione conceptuum, per voluntatem loquentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thomas hic quaest. 107. art. 1. & de verit. quaest. 9. art. 4.

Probatur ratione fundamentali, quam ibidem insinuat. Loqui alteri, nihil aliud est quàm hoc: mentis conceptum illi manifestare: Sed unus Angelus per hoc solùm manifestat alteri suum conceptum, quòd ipsum dirigit & ordinat ad illum per suam voluntatem: Ergo per hoc præcisè eum alloquitur. Major patet, Minor vero probatur. Ut conceptus unius Angeli manifestetur alteri, sufficit quòd ab eo possit cognosci. Sed ex eo præcisè, quòd unus Angelus conceptum suum ordinet voluntariè ad alterum ut ei innotescat, potest ille alter Angelus ipsum cognoscere: Ergo per talem ordinationem seu directionem illi manifestatur. Major est evidens, Minor probatur. Ut conceptus liber unius Angeli, possit actu cognosci ab alio Angelo, sufficit quòd reddatur de pertinentibus ad ipsum; eo ipso siquidem ponitur intra sphaeram intellectualitatis illius, quia quilibet Angelus natus est per species quas in se habet, sine alia impressione, vel actione objecti in ipsum, intelligere quòd quid ad se pertinet. Sed ex eo præcisè quòd unus Angelus voluntariè ordinet suum conceptum ad alium, eo sine ut illi possit innotescere, eo ipso, inquam, reddit ejusmodi cogitationem de pertinentibus ad ipsum; quia eo ipso talem conceptum ad illum pertinere: Ergo hoc ipso facit quòd illa cogitatio possit ab illo cognosci.

Confirmatur primò: Ideò actus liber unius Angeli est ex natura sua ante consensum voluntatis ipsius, incognitus alteri Angelo, quia ipse Angelus, qui liberè eum elicit, habet ex vi suae libertatis dominium in talem actum, & jus naturale sibi notitiam ipsius reservandi quandiu voluerit: Sed ex eo præcisè quòd dirigit ad alterum Angelum ejusmodi conceptum ut ei possit innotescere, eo ipso, inquam, cedit dominio & juri quòd habet, prædictum conceptum illi

Tom. II.

A occultandi: Ergo eo ipso incipit manifestari illi Angelo ad quem dirigitur; subindeque Angelus sic ipsum manifestans, censetur sufficienter alterum Angelum alloqui.

Confirmatur secundò ex differentia quæ reperitur inter locutionem hominis & Angeli. Homo enim non loquitur alteri ex hoc præcisè quòd ad illum dirigit suum conceptum vel voluntatem: quia, ut notat S. Doctor hic art. 1. ad 1. duplici obstaculo clauditur illius conceptus, ne alteri homini sit notus; primò quidem ipsa libertate voluntatis, ob quam est supra ordinem universi, & à nulla causa extrinseca, præterquam à Deo, dependet, ut disp. 7. art. 3. declaravimus; secundò grossitie corporis, ratione cuius homo debet uti aliquo signo sensibili, ad hoc ut alteri homini suum conceptum manifestet: conceptus autem unius Angeli occultatur alteri solo libertatis velamine, atque adeò hoc ipso quòd tollitur illud velamen, per hoc quòd ille conceptus ad alium Angelum dirigitur, & fit aliquo modo ipsius, illi manifestatur, sicut unus Angelus loquitur alteri, per hoc solùm quòd illi manifestat suum conceptum. Et hic modus dicendi facile salvat, quòd locutio Angeli possit esse secreta, & unitatim cognita: quia Angelus loquens potest ordinare suum conceptum ad unum, & non ad alios. Facile etiam explicat, quomodo possit unus Angelus alloqui simul plures alios, etiam distantes: nam potest ad plures, etiam distantes, dirigere suum conceptum. Quomodo autem malus Angelus possit mentiri & decipere alios, ex solutione argumentorum patebit.

B
C

§. V.

Solvuntur objectiones.

D **O**bjicies primò contra primam conclusionem. Intellectus unius Angeli non est secundum se sufficienter constitutus in actu primo ad cognoscendum actus liberos alterius, alias posset prohibito, & independenter ab alterius locutione & voluntate, eos cognoscere: Ergo debet fieri potens in actu primo, subindeque per receptionem alicujus physici intrinsecè mutari.

Confirmatur primò: Vel unus Angelus habet in se speciem repræsentativam conceptus alterius, vel non? Si primum: Ergo nihil illi deest ut illum cognoscat independenter ab alterius voluntate. Si secundum: Ergo cum non possit illum abique specie cognoscere, eam de novo recipiet à loquente.

E **C**onfirmatur secundò: Dum unus Angelus alteri loquitur, ille cui fit locutio debet moveri & excitari, ad hoc ut attendat Angelo loquenti; cum non sit semper in actuali consideratione omnium quæ potest cognoscere: Sed non potest moveri ac excitari, nisi per impressionem alicujus physici: Ergo aliquid physicum ipsi imprimi debet. Major patet, Minor probatur: Tum quia objectum motivum non potest intelligi sine influxu physico in potentiam: Tum etiam quia D. Thomas hic art. 1. ad 3. ait, quòd sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam intelligibilem virtutem potest excitari mens Angeli ad attendendum: At tentus excitatur per influxum physicum speciei in ipsum, ut patet: Ergo etiam intellectus Angeli audientis debet exci-

Ppp

tari

tari per influxum physicum loquentis in ipsum.

70. Confirmatur tertio: Angelus loquitur homini, per impressionem alicujus physici, puta speciei intelligibilis: Ergo similiter alteri Angelo loquitur.

71. Ad objectionem respondeo negando Antecedens: est enim Angelus sufficienter constitutus in actu primo, quantum est ex parte sui, ad cognoscendum conceptus & actus liberos alterius, unde potest illos cognoscere, saltem abstractivè, & ut possibiles; ut tamen cognoscat illos, prout hic & nunc eliciuntur, & intuitivè, requiritur tanquam conditio, & veluti per modum approximationis, directio alterius Angeli; unde independenter ab illa, & Angeli loquentis volitione, non potest eos cognoscere. Ex quo patet responsio ad primam confirmationem: responderetur enim quemlibet Angelorum habere in se speciem, quæ possit alterius conceptum representare; ceterum in actuali representatione dependet prædicta species à voluntate ejus cujus est ipse conceptus: sicut etiam quilibet habet speciem quæ representet futurum contingens, & tamen actualis representatio dependet ab existentia prædicti futuri contingentis, ut disp. 9. art. 4. ostensum est.

72. Ad secundam distinguo Majorem: ut attendat Angelo loquenti debet moveri & excitari, moraliter, concedo: physicè, nego: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam.

Explicatur: Eo modo excitatur Angelus ad attendendum locutioni, quæ sibi fit ab alio, subindeque ad cognoscendum ejus conceptum, quo excitatur ad attendendum & cognoscendum individua quæ sub specie humana verbi gratiâ de novo fiunt: unde quemadmodum ad istam excitationem non requiritur quòd nova productio individuum naturæ humanæ, aliquid physicè causet & ponat in intellectu angelico, sed sufficit quòd species quam innatam habet Angelus de natura & quidditate rationalium individuum, posita illorum productione, tanquam conditione sine qua nequit ea representare, determinetur de novo ad illa representanda: ita similiter, ut intellectus unius Angeli efficaciter exciteretur & moveatur ad attendendum locutioni alterius, & percipiendum id quòd ipsi loquitur, non requiritur quòd per locutionem illam aliquid physicum de novo recipiat, sed sufficit quòd adveniat de novo ordinatio & directio voluntatis ex parte Angeli loquentis; quia per talem ordinationem auferitur velamen quòd illius conceptum occultabat. Idèd enim ille actus Angeli loquentis non cognoscebatur ab audiente, quia non erat de pertinentibus ad universum, vel ad ipsum Angelum qui debet audire: per talem verò ordinationem fit de pertinentibus ad ipsum, subindeque ei manifestatur, ut antea declaratum est. Unde Divus Thomas in 2. dist. 11. quæst. 1. art. 3. ad 4. sic ait: *Angelus præcipue beatus est semper in actuali consideratione sui ipsius, & per consequens eorum quæ ad ipsum pertinent, quorum omnium ipse est ratio cognoscendi..... Quamvis citò autem unus Angelus ordinar locutionem suam ad alterum, effectus locutio ejus de pertinentibus ad illum, & ita ab eo cognoscitur.* Ex quo patet, juxta doctrinam Divi Thomæ, nihil physicum de novo recipi in Angelo audiente ut exciteretur, sed poni tantum de novo directionem seu

A ordinationem Angeli loquentis, quæ est moralis quædam motio & excitatio. Unde cum dicitur objectum motivum non posse intelligi sine influxu physico in potentiam, respondendum est, id esse verum de objecto motivo physice: tunc verò de objecto movente & excitante tantum moraliter.

Ad locum verò D. Thomæ qui subjungit, dicendum est cum Cajetano, S. Doctore nomine virtutis intelligibilis, per quam dicitur motum Angeli excitari ad attendendum alteri loquenti, intelligere ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, quæ habet virtutem moraliter excitativam, ea ratione quæ facit hunc conceptum esse de pertinentibus ad illum cui loquitur. Comparatio verò D. Thomæ tenet solum quantum ad motionem & excitationem, non verò quantum ad modum motionis & excitationis.

Ad tertiam confirmationem primò negando Antecedens: Angelus enim dum homini loquitur, non infundit illi novam speciem, sed species jam existentes tantummodo ordinat, vel movet tantum phantasmata, ex quibus postea intellectus agens elicit species. Secundò hoc dato, nego consequentiam & paritatem: homo enim potest recipere novas species, non verò Angelus, qui conditus est perfectus in sapientia, & à Deo omnes species in sua creatione recepit.

Objicies secundò contra secundam conclusionem: Glossa in illud 1. ad Cor. 13. *Si lingua hominum loquar & Angelorum, dicit Angelus loqui nutibus & signis.* Idem docet S. Bruno in scholiis ad locum illum prioris ad Cor. 13. Nam de Angelorum lingua loquens: *Quiddam (inquit) signis alteri alter voluntatem suam significat.* Ergo Angelorum locutio fit per aliqua signa sensibilia.

Respondeo in tantum Angelos dici loqui per signa & nutus, in quantum speciebus utuntur ad loquendum, quæ per se primò sunt signa, & propter annexam ordinationem ad alterum Angelum, nutus metaphoricè dici possunt. Ita D. Thomas quæst. 9. de verit. art. 4. ad 11. ubi ait: *Nutus & signa hoc modo possunt in Angelis distinguui, ut signum dicatur ipsa species, nutus autem ordinatio ad alium: sed possibilitas hoc faciendi dicitur lingua.*

Objicies tertio contra tertiam conclusionem: Si locutio angelica fiat per ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, sequitur locutionem Angelorum esse actum voluntatis, non verò intellectus, & linguam Angelorum esse eorum voluntatem, non autem intellectum vim, ut ait Theodoretus supra relatus: Sed hoc non potest dici: Ergo nec illud. Minor patet: Loqui enim est manifestare conceptum: Sed proprium intellectus est manifestare, non autem voluntatis, quæ est potentia cæca: Ergo &c. Major verò probatur, nam Divus Thomas hic artic. 1. in corp. & in resp. ad 1. ait, quòd *voluntas ordinat conceptum mentis angelicæ ad manifestandum alteri: Ergo si locutio angeli consistat in ordinatione conceptus mentis angelicæ ad alterum Angelum, illa erit actus voluntatis, & non intellectus.*

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad probationem dicendum est, quòd quando D. Thomas ait, quòd voluntas ordinat conceptum, non intendit hanc ordinationem esse voluntatem tanquam ab eliciente illam, sed solum

mas supra relatus expressè docet quòd Angelus ad quem fit locutio, non recipit aliquid à loquente. Secundò, quia vix explicari potest quid sit illa qualitas spiritalis, in intellectu Angeli audientis producta à loquente; cum præter species & actus nihil sit in intellectu angelico: nam valde probabile est nullum esse habitum naturalem in intellectu Angelorum; eò quòd habent ratione specierum potentiam perfectam & completam ad attingendum omne verum naturale. Tertio, si Angelus loquens aliquam qualitatem spiritualem produceret in eo cui loquitur, illaberetur intra mentem illius: non posset enim talem qualitatem ad ipsum per aliquod medium transfundere, quia (ut supra dicebamus) hoc repugnaret ejus immaterialitati. Denique juxta hanc sententiam non potest salvari decretum in locutione angelica: quia illa qualitas vel ex natura rei, vel solùm ex Angelorum benedictio, conceptus mentis significaret; quod quid a se dicatur, ejus significatio esset omnibus manifesta, ut patet ex supra dictis: Er- go, &c.

§. IV.

Divi Thomae sententia stabilitur.

Deo ultimò: Locutio Angelorum consistit in sola ordinatione seu directione conceptuum, per voluntatem loquentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thomas hic quaest. 107. art. 1. & de verit. quaest. 9. art. 4.

Probatur ratione fundamentali, quam ibidem insinuat. Loqui alteri, nihil aliud est quàm hoc: mentis conceptum illi manifestare: Sed unus Angelus per hoc solùm manifestat alteri suum conceptum, quòd ipsum dirigit & ordinat ad illum per suam voluntatem: Ergo per hoc præcisè eum alloquitur. Major patet, Minor vero probatur. Ut conceptus unius Angeli manifestetur alteri, sufficit quòd ab eo possit cognosci. Sed ex eo præcisè, quòd unus Angelus conceptum suum ordinet voluntariè ad alterum ut ei innotescat, potest ille alter Angelus ipsum cognoscere: Ergo per talem ordinationem seu directionem illi manifestatur. Major est evidens, Minor probatur. Ut conceptus liber unius Angeli, possit actu cognosci ab alio Angelo, sufficit quòd reddatur de pertinentibus ad ipsum; eo ipso siquidem ponitur intra sphaeram intellectus illius, quia quilibet Angelus natus est per species quas in se habet, sine alia impressione, vel actione objecti in ipsum, intelligere quòd quid ad se pertinet. Sed ex eo præcisè quòd unus Angelus voluntariè ordinet suum conceptum ad alium, eo sine ut illi possit innotescere, eo ipso, inquam, reddit ejusmodi cogitationem de pertinentibus ad ipsum; quia eo ipso talem conceptum ad illum pertinere: Ergo hoc ipso facit quòd illa cogitatio possit ab illo cognosci.

Confirmatur primò: Ideò actus liber unius Angeli est ex natura sua ante consensum voluntatis ipsius, incognitus alteri Angelo, quia ipse Angelus, qui liberè eum elicit, habet ex vi suae libertatis dominium in talem actum, & jus naturale sibi notitiam ipsius reservandi quandiu voluerit: Sed ex eo præcisè quòd dirigit ad alterum Angelum ejusmodi conceptum ut ei possit innotescere, eo ipso, inquam, cedit dominio & juri quòd habet, prædictum conceptum illi

Tom. II.

A occultandi: Ergo eo ipso incipit manifestari illi Angelo ad quem dirigitur; subindeque Angelus sic ipsum manifestans, censetur sufficienter alterum Angelum alloqui.

Confirmatur secundò ex differentia quæ reperitur inter locutionem hominis & Angeli. Homo enim non loquitur alteri ex hoc præcisè quòd ad illum dirigit suum conceptum vel voluntatem: quia, ut notat S. Doctor hic art. 1. ad 1. duplici obstaculo clauditur illius conceptus, ne alteri homini sit notus; primò quidem ipsa libertate voluntatis, ob quam est supra ordinem universi, & à nulla causa extrinseca, præterquam à Deo, dependet, ut disp. 7. art. 3. declaravimus; secundò grossitie corporis, ratione cuius homo debet uti aliquo signo sensibili, ad hoc ut alteri homini suum conceptum manifestet: conceptus autem unius Angeli occultatur alteri solo libertatis velamine, atque adeò hoc ipso quòd tollitur illud velamen, per hoc quòd ille conceptus ad alium Angelum dirigitur, & fit aliquo modo ipsius, illi manifestatur, sicut unus Angelus loquitur alteri, per hoc solùm quòd illi manifestat suum conceptum. Et hic modus dicendi facile salvat, quòd locutio Angeli possit esse secreta, & unitatim cognita: quia Angelus loquens potest ordinare suum conceptum ad unum, & non ad alios. Facile etiam explicat, quomodo possit unus Angelus alloqui simul plures alios, etiam distantes: nam potest ad plures, etiam distantes, dirigere suum conceptum. Quomodo autem malus Angelus possit mentiri & decipere alios, ex solutione argumentorum patebit.

B

C

§. V.

Solvuntur objectiones.

D **O**bjicies primò contra primam conclusionem. Intellectus unius Angeli non est secundum se sufficienter constitutus in actu primo ad cognoscendum actus liberos alterius, alias posset prohibito, & independenter ab alterius locutione & voluntate, eos cognoscere: Ergo debet fieri potens in actu primo, subindeque per receptionem alicujus physici intrinsecè mutari.

Confirmatur primò: Vel unus Angelus habet in se speciem repræsentativam conceptus alterius, vel non? Si primum: Ergo nihil illi deest ut illum cognoscat independenter ab alterius voluntate. Si secundum: Ergo cum non possit illum abique specie cognoscere, eam de novo recipiet à loquente.

E **C**onfirmatur secundò: Dum unus Angelus alteri loquitur, ille cui fit locutio debet moveri & excitari, ad hoc ut attendat Angelo loquenti; cum non sit semper in actuali consideratione omnium quæ potest cognoscere: Sed non potest moveri ac excitari, nisi per impressionem alicujus physici: Ergo aliquid physicum ipsi imprimi debet. Major patet, Minor probatur: Tum quia objectum motivum non potest intelligi sine influxu physico in potentiam: Tum etiam quia D. Thomas hic art. 1. ad 3. ait, quòd sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam intelligibilem virtutem potest excitari mens Angeli ad attendendum: At tentus excitatur per influxum physicum speciei in ipsum, ut patet: Ergo etiam intellectus Angeli audientis debet exci-

Ppp

tari

tari per influxum physicum loquentis in ipsum.

70. Confirmatur tertio: Angelus loquitur homini, per impressionem alicujus physici, puta speciei intelligibilis: Ergo similiter alteri Angelo loquitur.

71. Ad objectionem respondeo negando Antecedens: est enim Angelus sufficienter constitutus in actu primo, quantum est ex parte sui, ad cognoscendum conceptus & actus liberos alterius, unde potest illos cognoscere, saltem abstractivè, & ut possibiles; ut tamen cognoscat illos, prout hic & nunc eliciuntur, & intuitivè, requiritur tanquam conditio, & veluti per modum approximationis, directio alterius Angeli; unde independenter ab illa, & Angeli loquentis volitione, non potest eos cognoscere. Ex quo patet responsio ad primam confirmationem: responderetur enim quemlibet Angelorum habere in se speciem, quæ possit alterius conceptum representare; ceterum in actuali representatione dependet prædicta species à voluntate ejus cujus est ipse conceptus: sicut etiam quilibet habet speciem quæ representet futurum contingens, & tamen actualis representatio dependet ab existentia prædicti futuri contingentis, ut disp. 9. art. 4. ostensum est.

72. Ad secundam distinguo Majorem: ut attendat Angelo loquenti debet moveri & excitari, moraliter, concedo: physicè, nego: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam.

Explicatur: Eo modo excitatur Angelus ad attendendum locutioni, quæ sibi fit ab alio, subindeque ad cognoscendum ejus conceptum, quo excitatur ad attendendum & cognoscendum individua quæ sub specie humana verbi gratiâ de novo fiunt: unde quemadmodum ad istam excitationem non requiritur quòd nova productio individuum naturæ humanæ, aliquid physicè causet & ponat in intellectu angelico, sed sufficit quòd species quam innatam habet Angelus de natura & quidditate eorum individuum, posita illorum productione, tanquam conditione sine qua nequit ea representare, determinetur de novo ad illa representanda: ita similiter, ut intellectus unius Angeli efficaciter exciteretur & moveatur ad attendendum locutioni alterius, & percipiendum id quòd ipsi loquitur, non requiritur quòd per locutionem illam aliquid physicum de novo recipiat, sed sufficit quòd adveniat de novo ordinatio & directio voluntatis ex parte Angeli loquentis; quia per talem ordinationem auferitur velamen quòd illius conceptum occultabat. Idèd enim ille actus Angeli loquentis non cognoscebatur ab audiente, quia non erat de pertinentibus ad universum, vel ad ipsum Angelum qui debet audire: per talem verò ordinationem fit de pertinentibus ad ipsum, subindeque ei manifestatur, ut antea declaratum est. Unde Divus Thomas in 2. dist. 11. quæst. 1. art. 3. ad 4. sic ait: *Angelus præcipue beatus est semper in actuali consideratione sui ipsius, & per consequens eorum quæ ad ipsum pertinent, quorum omnium ipse est ratio cognoscendi..... Quamvis citò autem unus Angelus ordinar locutionem suam ad alterum, effectus locutio ejus de pertinentibus ad illum, & ita ab eo cognoscitur.* Ex quo patet, juxta doctrinam Divi Thomæ, nihil physicum de novo recipi in Angelo audiente ut exciteretur, sed poni tantum de novo directionem seu

A ordinationem Angeli loquentis, quæ est moralis quædam motio & excitatio. Unde cum dicitur objectum motivum non posse intelligi sine influxu physico in potentiam, respondendum est, id esse verum de objecto motivo physice: sed verò de objecto movente & excitante tantum moraliter.

Ad locum verò D. Thomæ qui subjungit, dicendum est cum Cajetano, S. Doctorem nomine virtutis intelligibilis, per quam dicitur motum Angeli excitari ad attendendum alteri loquenti, intelligere ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, quæ habet virtutem moraliter excitativam, ea ratione quæ facit hunc conceptum esse de pertinentibus ad illum cui loquitur. Comparatio verò D. Thomæ tenet solum quantum ad motionem & excitationem, non verò quantum ad modum motionis & excitationis.

Ad tertiam confirmationem primò negando Antecedens: Angelus enim dum homini loquitur, non infundit illi novam speciem, sed species sunt existentes tantummodo ordinat, vel movetur tantum phantasmata, ex quibus postea intellectus agens elicit species. Secundò hoc dato, nego consequentiam & paritatem: homo enim potest recipere novas species, non verò Angelus, qui conditus est perfectus in sapientia, & à Deo omnes species in sua creatione recepit.

Objicies secundò contra secundam conclusionem: Glossa in illud 1. ad Cor. 13. *Si lingua hominum loquar & Angelorum, dicit Angelus loqui nutibus & signis.* Idem docet S. Branon in scholiis ad locum illum prioris ad Cor. 13. Nam de Angelorum lingua loquens: *Quiddam (inquit) signis alteri alter voluntatem suam significat.* Ergo Angelorum locutio fit per aliqua signa sensibilia.

Respondeo in tantum Angelos dici loqui per signa & nutus, in quantum speciebus utuntur ad loquendum, quæ per se primò sunt signa, & propter annexam ordinationem ad alterum Angelum, nutus metaphoricè dici possunt. Ita D. Thomas quæst. 9. de verit. art. 4. ad 11. ubi ait: *Nutus & signa hoc modo possunt in Angelis distinguui, ut signum dicatur ipsa species, nutus autem ordinatio ad alium: sed possibilitas hoc faciendi dicitur lingua.*

Objicies tertio contra tertiam conclusionem: Si locutio angelica fiat per ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, sequitur locutionem Angelorum esse actum voluntatis, non verò intellectus, & linguam Angelorum esse eorum voluntatem, non autem intellectus vim, ut ait Theodoretus supra relatus: Sed hoc non potest dici: Ergo nec illud. Minor patet: Loqui enim est manifestare conceptum: Sed proprium intellectus est manifestare, non autem voluntatis, quæ est potentia cæca: Ergo &c. Major verò probatur, nam Divus Thomas hic artic. 1. in corp. & in resp. ad 1. ait, quòd *voluntas ordinat conceptum mentis angelicæ ad manifestandum alteri: Ergo si locutio angeli consistat in ordinatione conceptus mentis angelicæ ad alterum Angelum, illa erit actus voluntatis, & non intellectus.*

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad probationem dicendum est, quòd quando D. Thomas ait, quòd voluntas ordinat conceptum, non intendit hanc ordinationem esse voluntatem tanquam ab eliciente illam, sed solum

inquam à movente seu applicante intellectum ad eum eliciendam. Nam, ut ait idem S. Doctor in 1.2. quæst. 17. art. 2. Ordinare est proprius actus rationis. Et 2.2. quæst. 83. art. 1. probat orationem non esse actum voluntatis, sed rationis: quia peccata, sive deprecari, ordinationem quandam importat, unde pertinet ad rationem, cujus est ordinare. Ordinatio ergo conceptus mentis ad manifestandum alteri, quæ est locutio unius Angeli cum alio, actus intellectus est, præsupponens tamen actum voluntatis, ut de imperio in oratione, locis citatis dicemus.

Objicies quartò: Ipsa ordinatio conceptus Angeli loquentis ad audientem est in se actus liber. Ergo est occultus Angeli audienti, subinde per illum non potest manifestari conceptus Angeli loquentis.

Respondet quòd licet prædicta ordinatio sit actus liber, quoad exercitium & usum quo fit, hæc tamen libertas non obstat quin sit manifestata alteri, quia hoc ipso quòd voluntas Angeli loquentis facit talem ordinationem sui conceptus non refert alteri, seu potius movere & applicat intellectum ad eam efficiendam, vult illam perferre ad alterum, subindeque ab illo cognosci.

Objicies quintò: Actus liberi non fiunt Angelis manifesti, ex eo quòd ordinentur ad illum: Ergo locutio Angelorum non consistit in directione conceptum unius ad alium. Consequentem patet, Antecedens verò probatur: quia aliàs actus amoris, odii, & hujusmodi, unius Angeli ad Dæmonis erga alium, essent illi naturaliter manifesti, quia ad ipsum essentialiter ordinantur.

Respondet distinguendo Antecedens: Non fiunt manifesti ex eo quòd ordinentur ad illum, et sua ratione specifica, & tanquam ad objectum, concedo: ex eo quòd ordinentur ex applicatione speciali libertatis, nego. Ex eo enim patet quòd aliquis actus ordinetur ad Angelum essentialiter tanquam ad objectum, non fit aliquid ipsius proprie loquendo, neque ad ipsum pertinet cura de illo; bene tamen ex eo quòd per liberam voluntatis applicationem ad ipsum diriguntur: per hanc enim directionem & ordinationem, fit ejus objectum proportionatum, naturaliter ipsi exhibitum sive applicatum.

Objicies ultimò: Si locutio angelica fieret per directionem conceptuum, malus Angelus loquendo alteri non posset unquam illi mentiri: Consequentem est falsum: Ergo & Antecedens. Minor patet: nam Angeli mali re ipsa sunt spiritus fallaces, pleni dolo & omni malitiâ, & principis dæmoniorum est mendax, & mendacii patet, & cum mendacium loquitur, de suo loquitur, ut asseritur in Evangelio: neque verò tantum est mendax, quando cum hominibus loquitur, & humano utitur idiomate, sed etiam quando cum aliis dæmonibus loquitur, & utitur idiomate sibi proprio; tunc enim maximè loquitur de suo. Sequela autem Majoris sic ostenditur: Mentiri est aliud manifestare exterius, & aliud habere interius in mente: Sed si angelica locutio fiat per directionem conceptus Angeli loquentis ad audientem, nunquam demon, alioquin loquendo alterum, aliud ei manifestabit, quàm aliud quod habet in mente, solum enim illi manifestabit suum conceptum: Ergo nunquam illi mentietur.

Respondet negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem, concessa Majori, nego Minor.

Tom. II.

norem: licet enim locutio angelica fiat per directionem conceptuum, tamen dæmon, formato in se conceptu aut affectu non directo ad alium, potest formare alium conceptum ad eum directum, quo neget se habere illum non directum, aut affirmet se habere oppositum: in quo casu evidens est quòd aliud ei manifestabit, quàm illud quod habet in mente, subindeque ei mentietur. Similiter etiam potest ad alium dirigere conceptum, quo neget se cognoscere aliquid de supernaturalibus, futuris contingentibus, aut cogitationibus cordium, quod tamen revera cognoscit; vel e contra quo affirmet se de illis aliquid cognoscere, quod re ipsa non cognoscit.

Potest etiam conceptum quem habet manifestare alteri quoad substantiam, non verò quoad circumstantias ejus: in quibus omnibus actibus mendacium & deceptio in locutione dæmonis inveniuntur.

§. VI.

Corollaria notatu digna.

EX dictis intelliges primò discrimen notabile, quòd inter locutionem humanam & angelicam reperitur: in nobis enim conceptus noster non est locutio, sed aliquid sensibile locutione manifestatum: at verò in Angelo, qui non indiget vocibus ut alteri loquatur, ipse conceptus internus habet eminenti modo rationem manifestati, & manifestativi; & æquivalere conceptui nostro, & voci significanti conceptum, ex quibus nostra locutio coalescit: nam ut est actus liber & internus, est res manifestata; ut directus verò, habet rationem manifestativi: ea siquidem quæ ob imperfectionem & limitationem dispersa sunt in inferioribus, inveniuntur unita in superioribus.

Intelliges etiam, locutionem angelicam in duobus potissimum differre ab illuminatione: Primò quia locutio est simplex manifestatio conceptus Angeli loquentis: illuminatio verò, præter manifestationem objecti, dicit confortationem intellectivæ potentie, modo superius explicato. Unde S. Thomas quæst. 9. de veritate. Intellectus aliquis deficit à cognitione alicujus cognoscibilis propter duo. Uno modo propter absentiam cognoscibilis: sicut dum cognoscimus gesta præteritorum temporum, vel aliorum locorum remotorum, quæ ad nos non pervenerunt. Alio modo propter defectum intellectus, qui non est adeò fortis, ut possit pertingere ad illa cognoscibilia, quæ penes se habet in primis: principis naturaliter notis, quæ tamen non cognoscit, nisi roboratus exercitio vel doctrinâ. Locutio igitur proprie est quæ aliquis ducitur in cognitionem ignorati, per hoc quòd fit ei præsens quòd alias erat sibi absens: sicut apud nos patet dum unus refert alteri aliquid quòd ille non vidit, & sic facit ei quòdammodo præsens per loquelam. Sed illuminatio est quando intellectus confirmatur ad aliquid cognoscendum supra id quòd cognoscebat.

Secundò locutio & illuminatio angelica in eo differunt, quòd illuminatio est manifestatio occultæ, secundum quòd est à Deo formaliter, subindeq; veri in quantum veri formaliter: locutio autem non est revelatio occultæ, prout est à Deo formaliter; atque ita nec formaliter ut veri, sed prout est à voluntate Angeli loquentis, sive prout est volitum & liberum, quamvis aliàs in se sit verum materialiter & quasi per accidens: siquidem absolute posset esse falsum; & si contingat non esse falsum, hoc non habet ex vi rationis formalis

analysis secundum quam formaliter manifestatur, sed aliunde, nempe quia repugnat subjecto decipere vel mentiri, ob perfectionem status beatifici in quo est: unde, ut supra vidimus, malus Angelus alteri loquendo, potest illi mentiri, eumque decipere. Ita D. Thomas hic art. 2. ubi sic habet: *Ea que mente concipiuntur, ad duplex principium referri possunt, scilicet ad ipsum Deum, qui est prima veritas, & ad voluntatem intelligentis, per quam aliquid actu consideramus. Quia vero veritas est lumen intellectus, & regula omnis veritatis est ipse Deus, manifestatio eius quod mente concipitur, secundum quod dependet à prima veritate, & locutio est & illuminatio; putà si unus homo dicat alii, calum est à Deo creatum, vel homo est animal. Sed manifestatio eorum que dependent à voluntate intelligentis, non potest dici illuminatio, sed locutio tantum, putà si aliquis alteri dicat volo hoc addiscere, volo hoc vel illud facere. Cujus ratio est, quia voluntas creata non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucem. Unde communicare ea que sunt à voluntate creata, in quantum huiusmodi, non est illuminare: non enim pertinet ad perfectionem intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligas, cognoscere, sed solum quid rei veritas habeat.*

Dices, Omnis Dei locutio est illuminatio: Ergo pariter omnis Angeli locutio, illuminatio dici debet. Consequentia videtur legitima ex paritate rationis. Antecedens verò probatur ex D. Gregorio libro secundo Moralium cap. 5. ubi ait, quod Deus ad Angelos loquitur, eo ipso quod eorum cordibus occulta sua invisibilia ostendit. Ergo omnis Dei locutio ad Angelos est illuminatio ipsorum.

Respondeo concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Ratio verò discriminis assignatur à D. Thoma articulo citato, in responsione ad tertium, ubi sic ait: *Ad tertium dicendum quod omnis Dei locutio ad Angelos est illuminatio, quia cum voluntas Dei sit regula veritatis, etiam scire quid Deus velit, pertinet ad perfectionem & illuminationem mentis create, sed non est eadem ratio de voluntate Angeli, ut dictum est.*

Inferes tertio, Angelos inferiores loqui ad superiores, licet eos non illuminent: ut enim ait S. Doctor quæst. 9. de verit. art. 5. in corpore: *Locutio potest esse in Angelis & in nobis sine illuminatione: quia quandoque contingit aliqua nobis manifestari per locutionem, ex quibus intellectus nullo modo ad intelligendum magis roboratur: sicut cum recitantur tibi aliqua historia, vel cum unus Angelus alteri conceptionem suam demonstrat; huiusmodi enim indifferenter possunt cognosci & ignorari ab eo qui habet debilem intellectum vel sortem. Sed illuminatio semper habet locutionem adjunctam, & in Angelis & in nobis: nos enim secundum hoc alium illuminamus, quod ei aliquid medium tradimus, quo intellectus eius roboratur ad aliquid cognoscendum, quod per locutionem fit. Similiter etiam oportet quod & in Angelis fiat per locutionem. Superior enim Angelus habet cognitionem de rebus per formas magis universales. Unde inferior Angelus non est proportionatus ad accipiendum cognitionem à superiori Angelo, nisi superior Angelus cognitionem suam quodammodo dividat & distinguat, concipiendo in se illud de quo vult illuminare, per modum talem quo fit comprehensibile ab inferiori Angelo, & talem conceptum suum alteri Angelo manifestando, eum illuminat. Unde dicit Dionysius 15. capite celestis Hierarchie: *Unaqueque intellectualis essentia donatam à sibi disforme uniformem intelligentiam, provida virtute dividit & multiplicat ad inferioris ductricem**

A analogiam. Et est simile de magistro qui videt discipulum non posse capere ea que ipse cognoscit per illum modum quo ipse cognoscit; & ideo studet distinguere & multiplicare per exempla, ut sic possint à discipulo comprehendi. Dicendum est igitur, quod illa locutio que illuminationi adiungitur, superiores solum inferioribus loquuntur, sed secundum locutionem indifferenter loquuntur & superiores inferioribus, & e converso.

Dices: Glossa super illud 1. ad Corinth. 13. *si linguas hominum loquar & Angelorum, aut quod lingua sunt quibus Angeli prepositi minoribus significant quod de Dei voluntate primi sentiunt: Ergo Angeli inferiores non loquuntur superioribus, sed solum superiores inferioribus.*

B Respondet S. Thomas ibidem in resp. ad primum, quod Glossa ibi loquitur de locutione adjuncta illuminationi, non verò de locutione simplici; unde verbis illis solum potest inferri, Angelos inferiores non illuminare superiores, non tamen inferiores Angelos non loqui superioribus.

Dices rursus: Quicumque loquitur alii de aliquo ignoto ei, docet ipsum: Si ergo inferiores Angeli loquuntur superioribus de propriis conceptibus quos illi ignorant, videtur quod eos doceant & illuminent.

C Respondeo negando Antecedens, ut enim ait S. Doctor articulo citato in responsione ad tertium: *Doctrina est proprie de his quibus perficitur intellectus: hoc autem quod unus Angelus cognoscit cognitionem alterius, non pertinet ad perfectionem intellectus eius; sicut non pertinet ad perfectionem intellectus mei quod cognosciam res absentes qua ad me non pertinent.*

Inferes quarto cum eodem Angelico Præceptore, hic art. 4. localem distantiam non impedire locutionem unius Angeli ad alterum. Nam locutio Angeli in intellectuali operatione consistit, ut ex dictis patet: Sed intellectualis operatio Angeli omnino abstracta est & independent à tempore & loco: Ergo & locutio unius Angeli ad alterum, subindeque localis unius Angeli ad altero distantia eorum locutionem impedire non potest. Unde quando Isaia 6. dicitur de Seraphinis quod alter clamabat ad alterum; *Clamavit ille* (inquit S. Thomas in resp. ad 2.) *non sit proprie distantiam loci, sed significat magnitudinem respectus, vel magnitudinem essentis, secundum quod dicit Gregorius 2. Moralium: Tanto quisque minus clamat, quanto minus desiderat, & juxta illud Ambrosii ad verba illa Psalmi 118. *Clamavi in corde meo: Clamavi cor nostrum non sono corporis, sed cogitationum sublimitate, contentaque virtutum.**

E Inferes quinto, unum Angelum posse loqui ad alterum, absque eo quod ejus locutionem alii percipiant. Ita S. Doctor articulo quinto, ubi sic dicitur: *Conceptus mentis unius Angeli percipi potest ab altero, per hoc quod ille cuius est conceptus, sed voluntate ordinat ipsum ad alterum. Potest autem et aliqua causa ordinari aliquid ad unum & non ad alterum; & ideo potest conceptus unius ab aliquo alio cognosci, & non ab alio. Et sic locutionem unius Angeli ad alterum potest percipere unus absque alio; non quidem impediendo distantiam localem, sed hoc faciente voluntaria ordinatione.*